

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA „DIMITRIE CANTEMIR” DIN TÂRGU MUREȘ
FACULTATEA DE DREPT
Programul de studii masterale: „Proceduri judiciare și profesii liberale”

LUCRARE DE DISERTAȚIE
FUNDAMENTAREA ADEVĂRULUI JURIDIC PRIN PROBE ȘI
ARGUMENTE

Coordonatorul lucrării:

Prof. univ. dr. BRÎNDUȘA GOREA

Absolventă:

MAN BRÎNDUȘA GABRIELA

Târgu Mureș, 2025

I. CUPRINS

I. CUPRINS.....	2
II. ABSTRACT	3
III. OBIECTIVELE LUCRĂRII	5
IV. METODOLOGIA ELABORĂRII LUCRĂRII.....	8
V. CONȚINUTUL TEORETIC AL LUCRĂRII.....	11
CAPITOLUL 1. VALOAREA ȘI VALENȚELE ACESTEIA ÎN ANSAMBLUL DREPTULUI	11
1.1 ANALIZA NOȚIUNII DE VALOARE LA NIVEL CONCEPTUAL.....	11
1.2 ROLUL ȘI IMPACTUL VALORILOR ÎN ANSAMBLUL DREPTULUI	16
CAPITOLUL 2. ADEVĂRUL FUNDAMENTAL VS ADEVĂRUL JURIDIC	20
2.1 ANALIZA PLURIDISCIPLINARĂ A ADEVĂRULUI FUNDAMENTAL	20
2.2 ANALIZA ADEVĂRULUI JURIDIC ÎN TEORIA ȘI PRACTICA JUDICIARĂ	27
2.3 ANALIZA COMPARATIVĂ ȘI COMPLEMENTARĂ A CELOR DOUĂ CONCEPTE.....	32
CAPITOLUL 3. PROBELE.....	34
3.1 ASPECTE INTRODUCTIVE	34
3.2 PROBELE REGLEMENTATE ÎN LEGISLAȚIA CIVILĂ	37
3.3 PROBELE REGLEMENTATE ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ	47
3.4. IMPORTANȚA ȘI ROLUL PROBELOR ÎN STABILIREA ADEVĂRULUI JUDICIAR	55
CAPITOLUL 4. ARGUMENTELE	56
VI. STUDIU DE CAZ.....	59
VII. BIBLIOGRAFIE.....	62
VIII. WEBOGRAFIE	63
IX. CONCLUZII.....	64

II. ABSTRACT

Prezenta lucrare care ca și principal scop realizarea unei analize complexe și indubitabil esențiale a conceptului de adevăr judiciar încercând să determine care sunt principalele dimensiuni ancorate în realitatea socială și transpuse cu o deosebită dexteritate în sfera teroretică și practică a dreptului și nu numai a acestui concept analizat încă din cele mai vechi timpuri de marii gânditori ai vremii. Cu toate că acest concept și-a găsit sorgintea încă de pe vremea romanilor și chiar anterior acelei perioade constatăm cu ardoare dorința și dedicarea de a aborda adevărul de la rădăcinile sale etimologice și până la ceea ce conturăm în conștiința socială contemporană ca fiind adevăr universal și finalmente ce transpunem în sistemul judiciar ca și adevăr juridic. În actuala paradimă socială și procedurală adevărul judiciar nu este și nu poate constitui o coincidență ci din potrivă conexiunea constituită pe maximă similitudine dintre adevărul universal, faptic sau provomat pe bază emoțională în mintea fiecărui individ trebuie să își găsească aplicabilitate în sfera dreptului printr-un amplu proces de determinare a unui ansamblu de concepte, norme de procedură, probe, argumente și idei ce înfăptuiesc cumulativ o versiune universal acceptată a realității.

Primul aspect ce trebuie adusă sub lupa analitică îl reprezintă înțelegerea acelei granițe fine și dificil de asimilat dintre ceea ce suntem obășnuiți, noi ca și membrii ai unei societăți să denumim adevăr și ceea ce legislația de la forma sa cea mai robustă și până la cea foarte clar determinate reglementează, promovează și protejează prin toate procedeele coercitive acceptate de normele juridice drept adevăr juridic. Este extrem de important să conștientizăm că noțiunea de adevăr promovată în sfera civică, socială și extrem de puternic în tot ansamblul bisericesc prezintă nuațe semnificative conceptuale ce ne determină să constatăm că există o reticență, în opinia noastră justificată în a promova totala identitate în analiza acestora, întrucât deși au „fundația conceptuală” extrem de similară nu stabilesc conexiunile necesare unei complete identități.

Amprenta asupra modului de percepție al adevărului juridic este cumulativ constituită din mijloacele utilizate în construcția acestuia preponderent prin utilizarea probelor, audierea persoanelor ce pot avea calitatea procesuală de martori, utilizarea procedurii prin care se solicită opinia avizată a unui expert denumită expertiză, dar și utilizarea altor mijloace procedurale

reglementate în legislația națională. Ne propunem o analiză cât mai complexă a tuturor limitelor existente fie că este vorba de natura obiectivă specifică sistemului juridic în genere, a ansamblului de riscuri la care este inevitabil supusă interpretarea subiectivă în această perspectivă analitică, dar și probabilele erori și lacune în metodele și mecanismele instituite și a căror utilizare a fost pusă în sarcina autorităților competente pentru a stabili cu maxim profesionalism și imparțialitate a corectitudinii și deopotrivă a echității procedurilor utilizate în realizarea fundamentalului scop al justiției, și anume de a determina și proteja adevărul în ansamblul său.

Ulterior, vom proceda în partea finală a prezentei lucrări, la expunerea cu titlu complementar și comparativ a modului în care adevărul judiciar este cu adevărat protejat în faza procesului indiferent de piedicile faptice posibil existente. Astfel vom marca cu certitudine faptul că adevărul judiciar nu este scopul, ci instrumentul de baza utilizat în a scrie în conștiința umană ale tuturor celor implicați în ansamblul procesual litigios e unei încrederi consolidate în procesul amplu de înfăptuire și realizare într-un mod ideal al actului justiției. Astfel remarcăm că, deși adevărul judiciar este esențial nu reprezintă efectul, ci cauza îndeplinirii într-un mod eficient și cu celeritate a rolului existenței instituțiilor competente în acest sens și anume realizarea justiției.

III. OBIECTIVELE LUCRĂRII

Am ales lucrarea intitulată „*Fundamentarea adevărului juridic prin probe și argumente*” pentru că acest tânăr jurist își propune să profite de șansa oferită să expună și să analizeze într-o lumină extrem de riguroasă, eficientă, persoană și sistematică tot acest proces prin intermediul căruia credința în efemeritatea promovată de antecesorii și caracteristică adevărului juridic este adusă la suprafața realistă și este pus în lumina procesuală pentru a construi într-un mod cert esența unui proces, punând eminent accentul pe „culoarea” determinantă a probelor și al argumentației juridice în înfruntarea realității juridice și aplicarea acesteia în toate procedurile utilizate. Identificându-ne într-o realitate contextuală în care sistemul de drept își stabilește o clară perspectivă prin care dorește cu prioritate și în orice mod cu putință să asigure echitate, legalitate și eficiență, adevărul juridic nu este definitivat ca un simplu reflex sau replică a realității ca și aspect de generalitate, ci finalul unui amplu proces de gândire al juriștilor cu înclinații doctrinare în coroborare cu modificările specifice evoluției mediului social la nivel macro, proces ce este evident complex, reglementat, controlat și constituit pe o axă temporală extrem de vastă fiind încă în proces evolutiv și prin care instanța ajunge să concluzioneze într-un mod veridic și legitim din punctul nostru de vedere asupra tuturor faptelor și a raporturilor juridice deduse judecății de persoanele a căror drepturi și interese au fost vădit lezate.

Primordiala intenție ce a determinat dorința majoră în abordarea temei lucrării este aceea de a îngloba sub edificiul unui singur studiu majoritatea ideilor ce le-am considerat esențiale în a clarifica fără echivoc sfera cuprinzătoare a noțiunii de adevăr juridic și de a marca într-o perspectivă personală elementele definitorii și ale acestui concept astfel încât să ne putem dezice de ideea identității în raport cu alte concepte similare, cum ar fi adevărul material sau adevărul formal și cu atât mai mult de stabili aploarea greutateii sale în tot ceea ce curpinde actul de justiție. În această lumină ideologică se urmărește sedimentarea concepției la care noi aderăm, și anume că adevărul juridic este o cutumă socială bazată pe o ideologie a perfecțiunii în perceperea realității și a corectitudinii ce a fost transpus, spunem noi cu succes într-o construcție normativă ce a fost formată ca urmare a existenței unui entuziasm ce a înclinat balanța în sensul codificării unor reglementări stricte de procedură care să determine cu exactitate modul de acțiune și soluționare a provocărilor practice ce pot lua imprevizibil naștere în orice raport juridic existent supus soluționării de către instituțiile îndrituite în acest sens.

Subsidiar prin prezenta lucrare, subsemnata dorește să pună în lumină trăsăturile adevărului juridic și astfel recurge la a viza o percepție specifică a probelor ce sunt tot mereu utilizate în tot ciclul procesual ca ceea ce în mod generic numim „mijloc esențial” de standardizare a fundamentelor ce alcătuiesc adevărul în procesul de interpretare a oricărui act, fapt sau raport juridic. Acest cumul de cuvinte așezate în fraze ce sunt menite a contura concepția mea în analizarea acestei teme are ca și obiectiv principal să contureze și să explice ceea ce am considerat esențial a analiza în vasta materie a categoriilor de mijloace probatorii admise de sistemul juridic tot mai democratizat al României. Astfel este necesar să avem în vedere în analiza noastră că toate criteriile de admisibilitate, forța probantă, precum și modul în care acestea sunt administrate și apreciate de instanță reprezintă elemente importante în trasabilitatea adevărului juridic într-o cauză, acestea nu au rolul de a marca sau delimita ansamblul probator cu privire la natura sau a importanței lor. Din perspectivă personală și din noțiunile deprinse în anii dedicați studiului dreptului mi-a fost insuflată ideologia că toate probele indiferent de elementele de specificitate se află pe aceeași scară a importanței ceea ce înseamnă că toate probele legal administrate au un rol deosebit în stabilirea cauzei care determină constatarea realizării actului de justiție, adică a adevărului juridic. Astfel trebuie să ne aplecăm și să analizăm cu atenție deosebită toate standardele conturate de ansamblul pricipiilor fundamentale utilizate și care marchează limitele specifice ce trebuie să le conțină și care guvernează procedura administrării probatoriului – legalitatea, loialitatea și contradictorialitatea – toate fiind liantul oricărei acțiuni civile și de care este ilegală atât prin prisma reglementărilor cât și a moralității sau echității să ne dezicem în orice ansamblu procesual.

În concluzie, lucrarea subliniază per ansamblu ideea că pentru a ajunge să „atingem” într-un context litigios adevărul juridic nu este cu puțință a se întâmpla fără ca legiuitorul român și nu numai să stabilească cu precizie o punte între probatoriul administrat și argumentația juridică puse de apărători în fața judecătorului pentru a formula și a dispune asupra unei soluții de admitere sau respingere a cererilor formulate de părți în concordanță cu limitele reglementate ale adevărului necesar a fi aplicate într-un proces.

Simbioza dintre mijloacele de probă propuse spre administrare expunerea verbală sau scrisă a argumentelor și a raționamentului ce respectă elementele definiției ale reglementărilor în materie dar și al principiilor specifice logicii juridice este mai mult decât expresia dorinței de a

concretiza rolul pur tehnic, ci mai mult decât am putea concepe, se referă la însăși centrul sau esența necesară a exista posibilitatea de a caracteriza un proces drept echitabil și cu atât mai mult de a caracteriza acest moment drept un succes în îndeplinirea rolului fundamental al dreptului și anume de a avea ca și finalitate realizarea unei justiții cu adevărat eficiente. Analizând ceea ce doctrina și legislația deopotrivă recunoaște drept elemente definitorii în determinarea adevărului juridic – probele și argumentele – per ansamblu ne dorim să ne punem amprenta prin intermediul acestei umile lucrări în „lupta” spre a cultiva la nivelul conștiinței tuturor indivizilor indiferent de contextul sau pătura socială din care fac parte o expunere care să se finalizeze cu o înțelegere cât mai exactă cu putință a mecanismelor utilizate în punerea în mișcare a sistemului judiciar, aducând la cunoștința tuturor că dreptul este o sinergie dintre rigurozitatea normelor juridice transpuse generic vorbin în legi și partea considerată esențială în interpretarea lor și anume ideologiile construite de veacuri întregi în materia logicii. Mai mult, ca și liant al acestor două elemente intervine factorul uman, sau cu alte cuvinte psihologic și afectiv care sunt deosebit de importate în realizarea actului de justiție și pentru a distinge minciuna de adevăr.

IV. METODOLOGIA ELABORĂRII LUCRĂRII

În cadrul prezentei lucrări, am considerat necesar să ne axăm pe analiza din perspectiva **metodei comparative** ca și un element definitoriu al cercetării pentru a specifica în mod cât mai clar opinia noastră cu privire la însemnătatea semantică și conceptuală a sintagmei *adevăr juridic*, pentru a ne exprima concepția cu privire la principalele similitudini, elemente definitorii și distinctive, dar și asupra tuturor nuanțelor ce am reușit a le identifica în cercetarea noastră și care sunt specifice și ce capătă o deosebită importanță în procesul de interpretare și aplicare a legii în diverse sisteme și ramuri ale dreptului de actualitate. Ceea ce în principal am defini drept expresia rigurozității și unicității este defapt un cumul impresionant și dificil de asimilat dintre concepte atât de diverse precum tradiția, adaptarea la noile realități, concepțiile filosofice sau religioase ce au fost cu măiestrie țesute pentru veacuri într-o împletire a trecutului cu prezentul și cu dorința de a contura viitorul într-o reglementare în principal simplistă, modernă și logică, înțelegem și numim noi adevăr judiciar în prezent.

Astfel aplicând normele analitice specifice metodei comparative, am examinat modul în care adevărul juridic este perceput și reglementat în sistemul de drept românesc. Fiindu-ne astfel permis să ne axăm pe parcursul următoarelor capitole asupra flagrantului conflict conceptual dintre **adevărul universal**, specific realității sociale și **adevărul procedural sau formal**, aplicat cu specificitate ansamblului dreptului.

În acest demers, am urmărit să evidențiez nu doar diferențele de ordin teoretic și normativ, ci și implicațiile practice ale modului în care adevărul juridic este construit în sistemul românesc. Astfel, am analizat impactul principiilor procesuale, al regulilor privind administrarea probelor și al rolului actorilor procesuali (judecător, avocat, procuror) în conturarea adevărului acceptat de instanță.

Metoda comparativă s-a dovedit a fi un element valoros pentru înțelegerea relativității și implicațiilor limitate oarecum din perspectiva unicității a conceptului de adevăr juridic. Finalmente am putut deduce clar elementele specifice dar și limitările reglementărilor în definirea acestui concept, plusând în mod involuntar asupra necesității clarificărilor în acest sens pentru a putea limita cât de mult posibil apariția unor situații lacunare.

În cadrul acestei lucrări, am recurs în completare și la utilizarea **metodei analitice** ca principal instrument de cercetare pentru orice lucrare de acest calibru prin care avem posibilitatea de a ne expune în mod liber percepțiile despre tema analizată, în speranță pentru a explora și determina în analiza conceptului spre care mi-am îndreptat atenția dorindu-mi să înțeleg și să exprim la rândul meu cu titlu explicativ toate valențele de care dispune adevărul universal și pe care le capătă la nivel social prin acte sau fapte sociale. Mai mult ne-am dorit să expunem cât mai sistematic posibil valențele conceptului de adevăr judiciar prin analiza elementelor sale complementare și de asemenea contradictorii în raport cu adevărul studiat în filosofie sau alte domenii.

Am evidențiat în cadrul lucrării aparența de imuabilitate a adevărului juridic ce ajunge la forma finală cunoscută tuturor printr-un proces de modelare în contextul realității sociale ce prezintă o multitudine de caracteristici, fiindu-i modificată forma și de percepțiile colective la nivel de societate. Cu atât mai mult, adevărul juridic este o expresie destul de clară a ansamblului de interese de factură politică și evident economică, fiind influențat într-un procent covârșitor de acestea, precum și de capacitatea instituțiilor statului de a-l identifica și proteja, capacitate ce este intens dezbătută la nivel doctrinar și mediatic.

Analitica a permis prin metodologiile aplicate, așadar, să ne lărgim spectrul spre o abordare profundă și puternic nuanțată a conceptului de adevăr, punând în lumină complexitatea raportului dintre adevărul universal și social în raport cu cel juridic. Ca și celelalte metode utilizate și abordarea subiectului din perspectivă analitică a dus la concluzia că în realizarea actului de justiție este necesară înțelegerea și protejarea adevărului prin menținerea ordinii sociale, legitimității instituțiilor.

Prin intenția de a mă axa pe cercetarea acestui aspect, am recurs la **metoda istorică** ca instrument fundamental pentru a aduce în atenția cititorului faptul că istoria este cel mai bun element în înțelegerea lumii. Am dorit să punem accentul pe actualitatea ideilor conturate cu mii de ani în urmă în cadrul studiilor din domenii diverse ale adevărului.

Prin metoda istorică, am reconstituit principalele cele mai valoroase curente de gândire recunoscute și în prezent în filosofie ce au constituit fundația fără de care astăzi nu am fi avut capacitatea de a înțelege noțiunea de adevăr. Am dorit să sintetizăm majoritatea studiilor vremii despre adevăr prin perpetuarea percepției ne-naturale preponderent absolutiste a Antichității, unde

adevărul era în principiu înțeles ca o comuniune filosofica între ideologia astrologică și cea religioasă, axată de divinitate (așa cum regăsim la Platon sau Aristotel), și până la acele percepții extremiste și critice din epoca modernă și până în actualitate când adevărul începe să fie privit de doctrinarii actuali într-o perspectivă foarte conectată cu subiectivitatea specifică speciei umane, cu contextul social și cu limbajul (precum în gândirea lui Nietzsche sau Foucault).

Utilizând istoria ca martor al realității în care trăim, să dovedim că adevărul este mai mult decât un element definit ca și static, ci unul într-o perpetuare continuă devenind tot mai amplu prin modelarea sa de elementele cu specific actual. Filosofia și toate teoriile analizate în cadrul lucrării mi-au permis să îmi dezvolt o percepție mult mai amplă asupra temei supuse analizei, pentru a putea expune o opinie cât se poate de viabilă asupra adevărului perceput și valorificat în diferite momente și perioade ale istoriei.

V. CONȚINUTUL TEORETIC AL LUCRĂRII

CAPITOLUL 1. VALOAREA ȘI VALENȚELE ACESTEIA ÎN ANSAMBLUL DREPTULUI

1.1 ANALIZA NOȚIUNII DE VALOARE LA NIVEL CONCEPTUAL

Cu scopul unei analize cât mai ancorate în realitate ne propunem să prezentăm în următoarele rânduri o perspectivă conturată pe conexitatea și complementaritatea aspectelor teoretice și practice ale altui concept necesar a fi înțeles pentru a ne atinge obiectivul și anume conceptul de valoare.

Pentru a răspunde la întrebarea retorică ce s-a născut în mintea mea *Ce înțelegem prin valoare?* a fost necesar un studiu amănunțit al doctrinei din acest domeniu. Unele studii mi-au oferit un răspuns consider eu vag din care am putut deduce că valoarea este în principiu posibilitatea noastră de a determina și a atribui o însemnătate mai mare sau deopotrivă mai limitată unor acțiuni sau inacțiuni, obiecte sau persoane. Ținem să menționăm că enumerarea nu este deloc limitativă, ci putem oferi o oarecare valoare oricărui element înconjurător, fiind prin natura sa extrem de subiectivă și persoană variind de la persoană la persoană, ceea ce face și mai greu de determinat care este definiția acestui concept. Tot ce considerăm fiecare dintre noi a avea o valoare se fundamentează pe un element al personalității noastre și al percepției noastre asupra lumii în ansamblul său. Tot ceea ce întâlnim sau simțim în viața de zi cu zi are o valoare în conștiința noastră și aici este necesar a preciza că suntem definiți ca și societate să de perpetuăm fizic și intelectual pe anumite valori comune la nivel social, precum dreptatea, adevărul, aspecte antagonice precum binele și răul, ceea ce percepem ca fiind corect sau greșit, etc.

Astfel, din perspectiva definirii conceptului supus analizei în prezentul capitol, respectiv al valorii putem reliefa ideea adânc imprimată în doctrină și anume că la nivel macro valorile sunt acele accepțiuni ce reprezintă principii care oferă o perspectivă ideală, estetică sau socială valorificarea unui obiect, idei sau a unei acțiuni prin conferirea ca rezultat al unui proces de gândire

sau de natură afectivă un anumit coeficient de importanță, devenind astfel pentru fiecare individ în parte un element fără de care să se poată lipsi în activitățile sale de zi cu zi. Cu alte cuvinte putem defini valoarea ca fiind un element definitoriu în înțelegerea ansamblului de tehnici și teorii dezvoltate care au un rol esențial în trasarea limitelor sociale sau de altă natură a percepției umanității asupra lumii în care se găsește și complementar fiind răspândit prin formele de educație existente de la cele mai simple până la cele complexe încă un reper extrem de important în determinarea și evoluția în acord cu realitățile sociale considerate corecte și ale tuturor normelor juridice ce au ajuns să definească toate elementele comunității și conviețuirii fiecărui individ în raport cu semenii săi.

Valoarea este o problematică supusă analizei încă din cele mai vechi timpuri întrucât „reflexia asupra valorii este tot atât de veche ca și cugetarea însăși. Cel care se interoghează asupra existenței spre a vedea dacă viața merită să fie trăită, dacă diferitele idealuri sunt demne de urmat, dacă obiectele întâlnite în lume sunt demne de atenție sau nu, acela își pune problema valorii”¹.

„O teorie riguroasă a valorilor, spune Marin Aiftinicăi în studiul său consacrat acestui univers, trebuie să deosebească între obiect și valoare, între ceea ce are valoare (obiecte valabile) și valoarea ca atare; între realizări valorice, într-o sferă a creației sau cunoașterii, acțiunii și valoarea tip pentru această sferă, de pildă valoarea etică, estetică, juridică sau politică”²

„În inima filosofiei socratice se află o explorare profundă a naturii valorilor, un demers care a pus bazele pentru dezbaterile etice ce au urmat. Socrate, un maestru al interogației, a pornit de la premisa că toți oamenii aspiră la Bine. Cu toate acestea, el a ridicat o întrebare fundamentală: înțelegem cu adevărat ce este Binele? Socrate a observat că valorile sunt strâns legate de dorințele umane. Această legătură implică o relativitate a valorilor: pe măsură ce dorințele noastre se schimbă, la fel se schimbă și ceea ce considerăm valoros. Această fluiditate a dorințelor conduce la o natură eluzivă a Binelui, făcându-l dificil de definit și de atins”³.

¹ Apud. Louis Lavelle, *Traité des valeurs*. Tom. Premier, *Théorie générale de la valeur*, PUF Paris, 1951, p. IX citată prin Puha, E., Gorea, B. *Adevăr și valoare în teoria și practica dreptului*, Editura Zethus 2010 Colecția „Aula”, p. 151

² Apud. Aiftinicăi, M. *Valoare și valorizare. Contribuții moderne la filosofia valorilor*, Editura Academiei București, 1994, p. 10 citată prin Puha, E., Gorea, B. *Adevăr și valoare în teoria și practica dreptului*, Editura Zethus 2010 Colecția „Aula”, p. 153

³ Puha, E., Gorea, B. *Adevăr și valoare în teoria și practica dreptului*, Editura Zethus 2010 Colecția „Aula”, p. 153

„Confruntat cu această relativitate, Socrate a făcut o distincție crucială. El a argumentat că, deși multe lucruri pot fi considerate bune sau rele în funcție de circumstanțe, există două excepții fundamentale: **Înțelepciunea**: Socrate a considerat-o un bine absolut. Prin cultivarea înțelepciunii, omul se apropie de înțelegerea adevărului și de capacitatea de a acționa în mod virtuos. **Ignoranța**: În contrast, ignoranța este văzută ca un rău absolut. Lipsa cunoașterii ne împiedică să discernem Binele și să acționăm în conformitate cu el”⁴.

„Heinrich Rickert, un filosof neokantian influent, a dezvoltat o teorie a valorilor care a încercat să depășească dualismul tradițional dintre subiect și obiect. Punctul său de plecare este o afirmație îndrăzneță: existența realității obiective este inseparabilă de existența ei ca obiect de cunoaștere. Rickert argumentează că nu putem concepe existența independent de modul în care o cunoaștem. Realitatea ne este accesibilă doar prin intermediul însușirilor și formelor subiective, prin urmare, nu există o distincție fundamentală între existența obiectivă și existența ca obiect al cunoașterii. În această viziune, valoarea devine fundamentul realității obiective. Rickert susține că valorile nu sunt simple construcții subiective, ci sunt ancorate în realitate. Ele se manifestă în forme specifice în cadrul realității, iar acele realități la care se referă valorile se regăsesc în sfera vieții culturale. În esență, Rickert ne invită să înțelegem valorile ca fiind ancorate în realitatea culturală, ca fiind fundamentale pentru modul în care percepem și interacționăm cu lumea”⁵.

Max Scheler a definit valorile în lucrarea sa intitulată *Hierarchy of values* ca fiind „**esențe obiective**, existente independent de experiența subiectivă, organizate într-o **ierarhie clară**, de la plăceri și utilități, la valori spirituale și sacre. Această abordare, numită **fenomenologie a valorilor**, pune accent pe faptul că valorile sunt percepute prin **experiența emoțională și intuiție**, nu doar prin rațiune”. Prin percepția sa Max Scheler dorește să expună ideea că prin căutarea lăuntrică și descoperire a personalității fiecare individ este capabil să determine în mod clar care sunt elementele ce prezintă maximă prioritate pentru sine, formând o ierarhie clară și personală în acest sens.

John Dewey a definit valorile printr-o perspectivă „**pragmatică și experimentală**, considerându-le **instrumente dinamice** create și utilizate de oameni pentru a naviga și a îmbunătăți experiența lor. În viziunea sa, valorile nu sunt entități fixe sau transcendente, ci

⁴ *Idem.*

⁵ *Ibidem*

rezultate ale interacțiunii dintre indivizi și mediul lor. Ele se formează prin **experiență și acțiune**, fiind evaluate în funcție de capacitatea lor de a rezolva probleme și de a contribui la creșterea și dezvoltarea umană”⁶. Această perspectivă subliniază că în percepția sa valorile capătă mai multe valențe fiind prezentate ca niște instrumente de a determina așa cum este evident de remarcat mijloacele utilizate de oameni pentru a duce la bun sfârșit orice obiectiv propus având ca și scop final evoluția personală prin îmbunătățirea stilului de viață adoptat. Mai mult în concepția sa Dewey amintește rolul esențial al experiențelor de viață, întrucât așa cum știm fiecare experiență reprezintă o modalitate de a ne desăvârși cu noi deprinderi și îndeletniciri pe de o parte, dar și cu noi idei, gânduri și perspective de viitor pentru a ne apropia cât mai mult de perfecțiune. Complementar, experiențele reprezintă acel liant necesar a exista pentru învăța din interacțiunile cu semenii noștri și evident de a stabili limite cât mai clare în percepția noastră asupra lumii. Valorile își găsesc locul și în sfera realității obiective nu doar în ansamblul pur teoretic sau filosofic, întrucât ele au un rol extrem de important în a trasa traiectoria în care ne construim personalitatea, fapt influențat de valorile comunitare, religioase sau de orice altă natură. Desigur, că în acest proces de dezvoltare al valorilor personale, factorii externi au un rol esențial așa cum am specificat deja rolul acțiunilor întreprinse de fiecare individ provenite din transpunerea valorilor în cotidian produce un impact pozitiv asupra noastră ca indivizi, dar și a societății per ansamblu. Am intuit deja într-un mod involuntar percepția lui Dewey cu privire la rolul contextului social în definitivarea valorilor fiecărui individ, evidențiind rolul valorilor general aplicabile prin norme cutumiare transformate ulterior în norme juridice, care au urmărit să fie expresia codificată a valorilor deja cultivate în conștiința socială prin metode mai puțin riguroase, dar care au fost transmise prin cultul pildelor din generație în generație. Am subliniat prin aspectele deja analizate că existența valorilor în viața noastră reprezintă un avantaj în îmbunătățirea percepției și stilului în care rasa umană își determină e îmbunătățește experiența în societate.

Analizând percepțiile expuse în religie ca și ansamblu cu privire la valori, putem observa că s-a dezvoltat un cult al acestora și au fost promovate prin textele sfinte. Aceste practici de modelare a percepției comunitare asupra unor valori deja generalizate s-a realizat din perioada în care religia reprezenta singurul adevăr recunoscut și acceptat și până în prezent când percepția asupra puterii de influență a religiei s-a estompat drastic prin comparație cu precedentele secole. Într-un mod clar

⁶ A se vedea articolul intitulat *John Dewey (1859—1952)* (nd) disponibil la adresa : <https://iep.utm.edu/john-dewey/>, (data ultimei accesări 26.05.2025)

a fost determinat în universul religios că valorile își au sorgintea în textele și zicerile divine fiind absolute și universal valabile, iar cu timpul au fost concepute drept obligatorii. În teoriile religioase și textele cercetate în realizarea acestei lucrări am descoperit că valorile erau nu de putine ori comparate sau chiar identificate cu niște porunci divine transpuse în scrieri și azi venerate și acceptate de majoritatea indivizilor din societate. Biserica a avut întotdeauna entuziasmul de a insufla prin învățămintele divine anumite cutume și reguli, denumite și coduri morale prin care încerca să ghideze modul de percepție al vieții oamenilor, ceea ce a și reușit luând în considerare influența sa în alte sfere ale vieții soociale, precum politica, economia, educația și nu numai. Așa cum știm cu toții iubirea de semenii, iubirea de Dumnezeu și compasiunea sunt valori efemere promovate în orice moment al istoriei de marile persoanlități cu astfel de veleități în sfera religioasă, promovând ca și aspect general importanța spiritualului în detrimentul materialului. În anumite contexte se încurajează lepădarea de toate plăcerile lumești pentru a ne dedica lumii spirituale. În contextul supus analizei vom indica spre exemplificare teoria dezvoltată de Sfântul Augustin prin care singura valoare la care oamenii trebuiau să se raporteze era iubirea întrucât aceasta era în viziunea sa cea mai importantă. Contrat opiniei Sfântului Augustin avem teoria expusă de Sfântul Toma de Aquino care a integrat rațiunea în înțelegerea spirituală a valorilor promovată preponderent în religie. Mircea Eliade a încercat să determine complexitatea și individualizarea valorilor în sfera religioasă a diverselor culte, iar Rudolf Otto s-a axat pe promovarea valorilor religioase prin metode caracterizate prin sacralitate. Martin Buber a susținut că în sfera religioasă este importantă relația fiecărui individ cu divinitatea construită prin rugăciune și căință în detrimentul aspectelor evidențiate de alte personalități bisericești.

1.2 ROLUL ȘI IMPACTUL VALORILOR ÎN ANSAMBLUL DREPTULUI

„Prin valori putem înțelege aceea capacitate individualizată a unui individ de a oferi în urma unui proces individualizat de gândire un anumit sens la nivel afectiv și ideologic a tuturor acțiunilor și obiectelor de care alege sau este limitat să se înconjoare. Prin procesul lăuntric de naștere a unei valori fiecare ființă umană ajunge să își finalizeze procesul de autodefinire și autodeterminare ceea ce îl face să ajungă la finele unei călătorii, ajungând să își împlinească procesul de devenire. Astfel prin conferirea unei valori putem spune că este un proces de o relativă umanizare a unui obiect sau acțiune, astfel căpătând o valoare emoțională deosebită pentru creatorul său. Când un individ recurge la procesul involuntar al valorificării, s-a observat în doctrină că reprezintă un produs al creației născut în urma unei nevoi ce corespund standardelor și cerințelor implementate la nivel social, manifestându-se în mod concret prin exprimarea unor scopuri bine determinate, idealuri ce pot fi catalogate ca nerealiste uneori, sau dorințe ce reflectă o necesitate la nivel emoțional înflorită în interiorul fiecărui individ”⁷.

„Lumea din care facem cu toții parte este un ansamblu compus complementar din coexistența partea materială, biologică și palpabilă care se caracterizează prin stricta percepție colectivă, fără elemente specifice subiectivismului, fundația valorilor, care în concepția doctrinară citată și la care raliem, depășește sfera strictă a realității obiective și se concentrează pe dezvoltarea relațiilor și legăturilor interpersoanele dintre indivizi. Plusând cu această idee în doctrină s-a analizat ideea că în ceea ce privește valoarea, importanța lumii și realității fizice părăsește în detrimentul moralității exprimată prin concepte de conduită general acceptate, a idealurilor împărtășite și acceptate. Cu alte cuvinte principiile și ideologiile general acceptate sau născute individual sunt cele care într-adevăr ghidează viața și evoluția umană ca și individ sau ca și element al unei comunități. Astfel valoarea transcede realitate imediată și pragmatică oferindu-i omului capacitatea de a dezvolta legături și comuniuni la nivel emoțional cu sine creând astfel un univers personal ce depășește orice limitare a realității”⁸.

⁷ Puha, E., Gorea, B. op.cit, p 159

⁸ Puha, E., Gorea, B. op.cit, p 162

„Universul spiritual și emoțional de care societatea per ansamblu are nevoie pentru a oferi sfera comunitară de dezvoltare a fiecărui individ se fundamentează într-o proporție covârșitoare pe conceptul supus analizei, acestea determinând elementul esențial în nuanțarea dezvoltării ontologice la care omul ca și specie a contribuit în univers. Omul este cel care prin inteligența prin care diferențiază de alte specii a dat naștere spiritului subiectului creator, cu alte cuvinte a capacității sale de a crea de la la nivel rudimentar în sfera materială și până la a-și dezvolta o capacitate extraordinară de a înfăptui la nivel imaginativ și pur conceptual idei perspective asupra lumii înglobate în conceptul de valoare. Prin această capacitate de creație omul dă naștere într-o lume deja existentă și stigmatizată unor valori pentru a-și proteja intențiile, oferindu-i o finalitate semnificativă specific umană”⁹.

„Ca și liant fundamental la tuturor aspectelor sociumane existente deja Dreptul ca și concept este reprezentat de un ansamblu extrem de complex de norme și valori codificate ce anterior erau recunoscute doar la nivel conștient prin tradiții și cutume însă ce nu aveau o finalitate juridică explicită. Dreptul este produsul imaginativ al subiectului creator, care a urmărit implementarea într-o formă cât mai concretă și sistematizată a unor standarde cutumiare ce reprezentau legea într-o formă extrem de primitivă după care se ghida societatea, acestea fiind promovate în principal de personalitățile bisericești. Astfel, în urma procesului creator dreptul a luat naștere și odată cu evoluția istorică a devenit tot mai complex și bine implementat, încât astăzi suntem martorii unei societăți în care dreptul este cel care determină și limitează orice raport existent la nivel social, cu toate că în ciuda evoluției sale tot întâmpină unele dificultăți în adaptarea la realitățile sociale”¹⁰.

„În cursul evoluției sale dreptul a ajuns să fie constituit și caracterizat în genere pe sinergia imperfectă dar categoric eficientă dintre norme ca și ansamblu sistematizat de reglementare cu faptele ca și elemente tangibile și determinabile și nu în ultimul rând al valorilor având rol de determinare a spiritului dreptății cel care alimentează în conștiința umană dorința de aplicare și protejare a adevărului juridic transpus prin regulile de conduită socială reglementate. Astfel, dreptul refuzul său de a se limita doar la prelua faptele sociale preexistente pur și simplu oferă

⁹ *Idem.*

¹⁰ Apud. Jean Carbonnier, *Flexible droit*, LGDJ; Paris, 1996, p. 18-19 citată prin Puha, E., Gorea, B.*op.cit.*, p

temeiul juridic al nașterii consecințelor juridice. Consecințele juridice reprezintă finalitatea raporturilor juridice născute în urma existenței unor legături interumane esențiale pentru funcționarea unei comunități. În acest context, valoarea intervine pentru a determina nașterea acelor semnificații juridice transpuse ulterior în norme de aplicabilitate generală a unor fapte aferente realității sociale, proces ce dă finalmente sens existenței dreptului ca știință”¹¹.

În sistemul judiciar actual teoria dezvoltată de Hans Kelsen este promovată incredibil de mult deoarece din punctul meu de vedere dreptul face distincția între ceea ce se întâmplă la nivelul societății (Sein) adaptându-și reglementările prin actualizări constante pentru a fi în concordanță cu realitatea. Dreptul identifică lacunele sau elementele cu specific de noutate existente în legislația preexistentă și estompează prin noi reglementări pentru a determina cum ar trebui sau care e formula ideală în care societatea ar trebuie să funcționeze. Atunci când deși norma juridică prevede cu specificitate un aspect însă realitatea nu corespunde ne aflăm în situația nașterii unui diferend între cele două perspective sau cu alte cuvinte apariția unui litigiu ce va fi soluționat de instanța de judecată. Astfel putem observa că valorile colective și individuale au un impact deosebit în procesul de reglementare deoarece spiritul dreptății și echității intervin în procesul de stabilire a corectitudinii unor elemente. Dorința de promovare a dreptății și a adevărului în ansamblul dreptului determină necesitatea ierarhizării într-un ansamblu complex de norme având drept scop păstrarea validității coerenței sale prin includerea unui ansamblu vast de domenii de reglementare ce în principiu includ orice aspect sau domeniu defibitoriu pentru bunul mers al societății ca și ansamblu complex fapte și raporturi juridice.

Așa cum este insuflată oricărui student la facultatea de drept, una dintre valorile esențiale ale sistemului juridic este dreptatea, care împreună cu alte valori la fel de importante precum principiul egalității, echității libertății și demnității, dar și adevărul, pioșenia, toleranța și solidaritatea sunt extrem de clar reglementate și a căror respectare trebuie protejată reprezintă principalul scop al dreptului prin ansamblul de norme din care este format. Acestea aflându-se într-o legătură de interdependență și complementaritate creează împreună o armonie juridică, fapt ce contribuie la aplicare dreptului la nivel sistematic. Protejarea drepturilor, libertăților și valorilor transpuse la rang de principiu se realizează prin implementarea unor consecințe juridice sub forma

¹¹ Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului, Editura ALL, 1995, p. 139. Citată prin Puha, E., Gorea, B. *op.cit.*, p 163

unor sancțiuni menite să supună unui regim coercitiv și represiv a subiectului de drept care a adus atingere unor valori sociale colective și care afectează în mod vădit comunitatea a cărui membru este. Astfel aceste principii recunoscute la nivel legislativ actualmente sunt la bază un cumul de idealuri și valori sociale ce fiind transpuse în norme de reglementare le-au conferit o forță juridică extraordinară, impunându-se așa cum am explicat deja respectarea lor în orice raport juridic care se naște, se modifică sau se stinge.

Ca și o formulare generalizată putem spune că dreptul este la nivel fundamental un mijloc de transpunere în cercul realităților sociale a valorilor consacrate și universal acceptate de-a lungul secolelor transformându-se odată cu influența elementului temporal în tradiții și cutume transmise între generații prin pilde la nivelul unei comunități. Astfel normele juridice de strictă aplicabilitate reprezintă reflexia actuală a tuturor valorilor sociale considerate indispensabile vieții. Într-o altă ordine de idei, dreptul este acel element utilizat de specia umană evoluată în acest sens pentru a înlătura elementele specifice abstractizării valorilor pentru a le oferi palpabilitatea necesară pentru a dăinui în conștiința umană și a nu se pierde odată ce timpul își lasă amprenta asupra noastră și a modului în care percepem realitatea.

Pentru a finaliza într-o notă discordantă idealurile și conceptele diriguitoare după care dreptul a luat naștere și se emancipează sub presiunea necesității de actualitate sunt valorile care prin intervenția spectrelor rațiunii au fost pas cu pas transpuse în într-o formă structurată și clară de actualitate prin acte normative de diferite fakturi și cu elemente de specificitate.

CAPITOLUL 2. ADEVĂRUL FUNDAMENTAL VS ADEVĂRUL JURIDIC

2.1 ANALIZA PLURIDISCIPLINARĂ A ADEVĂRULUI FUNDAMENTAL

Ca și definire valabil cunoscută a conceptului de adevăr susținem, în virtutea cercetării anterior realizate, că reprezintă o complexitate ideologică prin care se are în vedere existența unei concordanțe la nivel de perfectă similitudine între afirmațiile exprimate și în care se regăsește credința noastră fundamentată pe argumente clare și precise a unor opinii sau idei ori gânduri cu privire la o situație de ordin faptic prin intermediul procesului de vorbire sau exprimare scriptică cu consistența interioară a proceselor de gândire de unde izvorăsc aceste perspective unice. Mai mult decât necesitatea unei corespunde bine definite cu ansamblul faptic, nuanțarea finalității devenirii sale prin elemente de plicabilitate realistă, adevărul este exhaustiv validat și dovedit prin multitudinea dimensiunilor experimentale subiective umane. În definirea într-o manieră complexă a adevărului este esențial a recunoaște existenței elementelor de natură obiectivă a căror dovedire este ușor de realizat printr-o abordare analitică complexă a dovezilor și și situarea acestora în ansamblul realității prin utilizarea argumentelor logice, cât și a multitudinii de factori subiectivi supuși capacității de influențare a valorilor, credințelor și idealurilor personale. Complexitatea adevărului ca și concept necesită o abordare fără prejudecăți pentru a-i putea explora valențele ca pe călătorie interminabilă.

„Adevărul, departe de a fi un obiect palpabil sau un loc ascuns, se manifestă ca o relație dinamică între gândurile noastre și realitatea obiectivă. El nu rezidă în lucrurile în sine, ci în judecățile și cunoștințele pe care le formăm despre ele. Astfel, căutarea adevărului devine o explorare a corespondenței dintre conceptele noastre și lumea externă, o evaluare a coerenței interne a sistemelor noastre de idei și o recunoaștere a rolului utilității practice în validarea cunoștințelor. Această perspectivă ne îndeamnă la o atitudine critică, la o deschidere către revizuirea constantă a ideilor noastre și la acceptarea faptului că adevărul poate fi complex, nuanțat și contextual”¹².

¹² Conf. Univ. Dr. Țurcan. G, *Logica Juridică – Note de curs*, Chisinau 2011, p. 12

„Adevărul absolut, ca formă supremă a adevărului obiectiv, aspiră la o corespondență perfectă și imuabilă între enunțurile noastre și realitatea pe care o reflectă. El reprezintă o cunoaștere fundamentală, ce transcende limitele temporale și se sustrage revizuirilor ulterioare ale științei, simbolizând un punct final în căutarea cunoașterii. Această necesitate intrinsecă a omului de a atinge adevărul absolut reflectă dorința sa de a înțelege complet și definitiv lumea înconjurătoare, căutând răspunsuri care să reziste testului timpului și progresului”¹³.

„Valoarea de adevăr a unei judecăți sau propoziții logice reflectă gradul în care aceasta corespunde realității obiective. Adevărul, în esență, este capacitatea gândirii de a reda corect realitatea, pe când falsitatea reprezintă o deformare a acesteia. Cunoștințele false, manifestate prin dezinformare, calomnie sau eroare, nu sunt rezultatul unei erori inerente a realității, ci mai degrabă o problemă a relației dintre subiectul cunoscător și procesul de cunoaștere. Astfel, falsitatea nu este o proprietate a obiectului studiat, ci o distorsiune introdusă de subiect în procesul de interpretare și înțelegere a realității”¹⁴.

La nivelul cercetării adevărului în semantică de natură contextuală s-a procedat în doctrină la analiza unor teorii deontologice în stabilirea unei percepții în ansamblu, motiv pentru care vom proceda și noi la explicarea acestora.

O primă teorie supusă analizei este de fapt intitulată teoria adevărului- corespondență ce a fost îndelung dezbătută și explicată de doctrinarii filosofi ale respectivelor perioade temporale și este una dintre semnificativele influențe în definirea adevărului așa cum ne este nouă cunoscută. Creatorul acestei teorii și părintele filosofiei, Aristotel a reușit să ofere istoriei și generațiilor ce aveau să vină o definiție a adevărului constituită în principal pe corelația încununată de experiență dintre elementele conceptuale născute în urma judecății personale starea de facto ce reprezintă elementul palpabil al realității. Pentru a cuprinde într-o limitativă conceptul de adevăr ne putem raporta la celebra zicere „adevărul presupune a putea afirma că ceea ce este, este și că ceea ce nu este, nu este; iar falsul înseamnă a afirma că ceea ce nu este sau că nu este ceea ce este.”

Sfântul Toma de Aquino a continuat aprofundarea acestei teorii filosofice pentru a-și pune amprenta în procesul de șlefuire a acestei perspective Aristotelice prin modificarea pentru a adapta

¹³ Conf. Univ. Dr. Țurcan. G, *op cit.* p. 13

¹⁴ *Idem.*

perioadei medievale accentuând opinia antecesorului său prin sintagma "adequatio rei et intellectus", care presupune implementarea unei adecvări într-un mod armonios între produsele intelectului născute în urma procesului de gândire pentru a determina apariția unor idei, opinii și concepte cu realitatea obiectivă .

O altă teorie ce considerăm necesar a o analiza este reprezentată de teoria adevărului - coerență ce pe linie de continuitate ca o abordare modernistă a teoriei explicitată pe larg în precedentul paragraf. Astfel, își propune să constituie un răspuns concret la toate limitările relevate de filosofi în cazul teoriei aristotelice. Similar cu situația precedentei teorii au fost destul de repede descoperite lacune din perspectiva imposibilității evidente de asociere dintre enunțul supus analizei și elementul real, fapt de a dus la concluzia că această teorie este pasibilă să își piardă cu mare ușurință aplicabilitatea. Într-o astfel de situație excepțională ni se oferă o abordare ce constă în dovedirea unui concept ca fiind veridic în lumina analizei comparative cu opinii exprimate anterior și dovedite indubitabil ca fiind adevărate. Astfel, pentru a înțelege logica precepției exprimate vom proceda încă o dată la explicarea acesteia prin menționarea că în situația în care noua opinie exprimat nu se află în contradicție cu ansamblul de teorii deja exprimate de în același context faptic atunci teoria nou exprimată este la rândul ei considerată bine fundamentată deci adevărată. *Per a contrario* dacă teoria exprimată nu se află în acordul cu ideile acceptate la nivel general atunci indiferent de fundamentarea și argumentarea logică a problematicii teoria este automat considerată falsă și în consecință respinsă. Astfel, o opinie este considerată adevărată dacă este coerentă logic cu sistemul existent, adică nu contrazice opiniile acceptate. Dacă o opinie contrazice sistemul, este respinsă ca falsă.

Teoria pragmatistă este cea de-a treia teorie analizată întrucât este considerată distinctă de normele filosofice contemporane deoarece se îndepărtează în mod evident de tot ce a fost perceput concepție tradiționalistă. Aflându-se în opozabilitate cu precedentele curente filosofice exprimate care asociau adevărul cu produsul intern al gândirii subiectului, ci aduce în atenția noastră într-o lumină cât se poate de actuală influența criteriului extern în procesul intern de conturare a adevărului și anume utilitatea practică a acestui adevăr nou apărut ca urmare a procesului de creație. Practic ideea este introdusă în categoria celor absolut veridice dacă întrunește condiția de a produce consecințe de ordin faptic neavând o influență nefastă asupra realității, găsim și productivitatea, utilitatea și functionalitate în realitatea socială în care a fost transpusă. Un

promotor al acestei concepții moderniste este William James, filosof al secolului XX, care prin înșiruirea sa a dat naștere acestui curent în filosofie universală. În operele sale critică vehement accepțiunile promovate de antecesorii săi oferind teoriei sale veridicitate, întrucât o teorie de această natură fără care nu produce efecte în practică pentru a se putea observa evoluția sa și efectele cărora le dă naștere, fără acestea o teorie fiind vădit falsă. În dinamismul său, adevărul este într-o indubitabilă legătură cu gradul de succes și eficacitatea în realitatea obiectivă pentru a se putea concentra pe efectele pasibile a deveni realitate și astfel să fie posibilă actualizarea și corectarea lacunelor existente.

„Pentru prima dată în filosofie a fost dată o definiție clară a adevărului de către filosoful grec Aristotel. Această definiție a primit denumirea de definiția clasică a adevărului. Definiția aristotelică a adevărului se bazează pe observația și studierea lumii fizice. Potrivit acestei teorii, adevărul este legat de realitatea lumii și constă în corespondența dintre ceea ce afirmăm despre lume și ceea ce este cu adevărat acolo. Mai exact, Aristotel spunea că o judecată or o propoziție este adevărată atunci când afirmăm despre un lucru ceea ce este adevărat despre acel lucru”¹⁵. Într-o altă formulare mai simplistă ale aceleași idei, ceea ce afirmăm trebuie să se potrivească cu starea de fapt a lucrurilor pentru a fi considerat adevărat. Această idee poate fi rezumată simplu: un enunț este adevărat dacă descrie corect ceea ce este.

„La începutul epocii moderne R. Descartes a lansat o concepție a adevărului, care se poate referi la concepția adevărului corespondent și care poate fi considerată drept o încercare de a fundamenta metodologic teoria dată. Din punctul lui de vedere rațiunii umane îi este proprie o anumită sumă de idei evidente și clare, care în mod adevărat corelează cu realitatea”¹⁶. „El definește adevărul ca fiind ceea ce este clar și distinct în mintea noastră. Mai exact, el spune că în orice lucru pe care îl cunoaștem clar și distinct, există ceva sigur și adevărat”¹⁷.

„Ifred Tarski, prin teoria semantică a adevărului, a rafinat conceptul de adevăr-corespondență, oferind o perspectivă riguroasă și formală. El a subliniat că adevărul este o proprietate semantică a propozițiilor, legată de relația dintre limbaj și realitate. În esență, o propoziție este adevărată dacă ceea ce afirmă se potrivește cu realitatea. Tarski a dezvoltat o

¹⁵ Braga. M, *Adevărul și criteriile determinării adevărului*, p.119

¹⁶ Braga. M, *op cit.*, p.120

¹⁷ *Idem.*

definiție formală a adevărului, bazată pe conceptul de satisfacție, care descrie relația dintre o propoziție și un model al realității. Această abordare a evidențiat importanța limbajului în analiza adevărului, conducând la distincția între limbaj-obiect și metalimbaj. Teoria semantică a adevărului a avut un impact profund asupra logicii, filozofiei limbajului și filozofiei științei, oferind un cadru riguros pentru analiza conceptului de adevăr”¹⁸.

După analiza doctrinei care abordează problematica existenței unor criterii am ajuns la concluzia ca printre cele mai importante criterii ale adevărului sunt următoarele:

Criteriul contradicției prezintă elemente de identitate cu ansamblul științelor exacte recunoscute întrucât fundamental pentru acest criteriu este imposibilitatea validării în mod coerent a elementelor de natură empirică. Așa cum se întâmplă în ansamblul științelor exacte, spre exemplu matematica, conceptul ce este adevărat trebuie dovedit prin operații logice iar elementele fundamentale ale noncontradicției sunt asigurate în principal prin consistența acestor operațiuni matematice. În aceeași lunimă, menționăm că dreptul este considerată matematica științelor juridice, motiv pentru care acest criteriu își găsește aplicabilitate prin faptul că pentru validarea argumentelor juridice este nevoie de o baza logică fundamentată pe probe ce pot reliefa realitatea juridică.

Criteriul coerenței se referă la cât de plină de valoare, de fundamente este o teorie sau niște idei într-un context general și pentru ca o teorie să fie considerată demnă cu adevărat de expunere atunci trebuie dovedit că fiecare componentă de ordin teoretic și practic se completează reciproc și se potrivesc logic, astfel teoria poate fi înțeleasă de orice auditor fără a se impune diverse clarificări în sensul dezvoltării conceptului la care se referă. Coerența este esențială în explicarea teoriilor dezvoltate de umaniști deoarece acestea sunt complexe din perspectiva elementelor componente pe de o parte și cu privire la multitudinea și relativitatea soluțiilor ce pot fi inopinate cu privire la tema susceptibilă a se analiza. Din perspectivă personală, consider că teoria așă de asemeni aplicabilitate în drept deoarece pe de o parte în cadrul procesual factorul uman este cert și poate influența în noi direcții idea preexistentă și pe de altă parte în ansamblul doctrinei întâlnim factorul uman și subiectiv cu pregădare în analizarea instituțiilor unde reglementarea este lacunară, ceea ce duce inevitabil la apăsărița unor opinii total opuse în analiza aceluiaș subiect.

¹⁸ Braga. M, *op cit.*, p.121

În privința acestor criterii referitoare la o concepție clasicistă a adevărului în lumina științelor naturale și sociale ce se concretizează pe conexitatea legăturilor conceptuale ce pot sau nu să existe între ansamblul faptelor experimentale, adică cele care au putut fi dovedite prin existența unei experiențe cu teoriile sau ideile pe a căror veridicitate încercăm să o stabilim. Acest concept presupune realizarea unor teste sau sesiuni de observare pentru a dovedi că un fapt este sau nu real, ceea ce este aplicabil și în științele juridice deoarece probarea se poate realiza prin realizarea diverselor teste individual sau în cadrul procedurii expertizei de specialitate. Astfel, dacă spre exemplu, în cadrul unui proces penal se dispune realizarea expertizei pentru dovedirea identității dintre arma crimei și cea găsită la locul faptei atunci prin intermediul testării capacității celor două arme se poate constata sau nu identitatea. Ceea ce înseamnă că în cazul în care teoria supusă testării este dovedită fără echivoc prin finalizarea experimentelor, atunci ea este considerată adevărată. Per a contrario dacă testele realizate dovedește că teoria nu poate fi adevărată atunci va fi catalogată drept o teorie falsă.

Ceea ce este esențial de înțelege este că aceste teorii deși prezintă particularități specifice nu se exclud reciproc, ci din contră sunt menite să fie utilizate în mod complementar pentru a putea realiza o analiză completă și complexă fără a interveni voga posibilitate ca o lacună în cercetare să permită concluzionarea eronată drept adevărată sau falsă a unei teorii. Cunoașterea științifică nu este considerat un domeniu izolat ce trebuie analizat dintr-o perspectivă unică, ci din potrivă analizarea pluridisciplinară este un element definitoriu în finalitatea cercetării și necesară pentru a expune un punct de vedere cât mai elevat în materia studiată. Cercetarea trebuie să se bazeze pe o pluritudine metafizică de premise pentru a putea enunța întrebări al căror răspuns să fie clar delimitat în faza finală prin enunțarea unor concluzii pertinente care să determine adevărul teoretic și faptic la chestiunii analizate în cursul cercetării. Contextul cercetării în orice domeniu rezează capabilitatea autorului de a enunța teze și opinii ontologice concludente care au ca și scop modelarea percepției umane cu privire la cercetarea realizată și stabilirea unui adevăr constituit dintr-un ansamblu complex de idei pentru a putea acoperi orice arie ale cercetării. În acest context este foarte important ca într-o cercetare științifică să aibă loc o analiză cu spectru larg al tuturor implicațiilor teoretice și faptice probabile a interveni în procesul cercetării. Acest aspect cere, și menționăm acest aspect cu titlu de recomandare ca , o teorie sau aspect teoretic să fie anexat în prisma cercetării doar în contextul existenței unei conexități între mai multe tipologii de cercetare, fie că vorbim despre cele empirice sau matematice, ele trebuie să fie analizate împreună,

complementar sau chiar contradictoriu pentru a scoate de sub pătura necunoașterii noi concepte ce vor deveni realități.

Astfel toate criteriile analizate în mod individuale reprezintă esența unei cercetări complete și complex, motiv pentru care cei mai experimentați doctrinari le utilizează în orice domeniu de studiu, în special al dreptului.

2.2 ANALIZA ADEVĂRULUI JURIDIC ÎN TEORIA ȘI PRACTICA JUDICIARĂ

„Forma presupune întotdeauna un conținut, iar conținutul se întâlnește sub o anumită formă. Cu aceste aspecte ale gândirii este legată deosebirea dintre adevărul și corectitudinea gândirii. Adevărul se referă la conținutul gândurilor, iar corectitudinea – la forma acestora”¹⁹.

Așa cum deja am evidențiat în prezentul capitol al lucrării, putem evidenția complexitatea descoperirii adevărului în drept cu încercarea continuă din domeniul medicinei de a înțelege capacitățile maxime ale creierului uman. Astfel cautarea adevărului în drept poate fi destul de problematică deoarece particularitatea dreptului ca știință dă în mod corelativ naștere la dificultăți în concretizarea adevărului în cadrul procesual. Am specificat în precedentele pagini că unul dintre principalele izvoare de operabilitate a dreptului îl reprezintă normele juridice, a căror componentă este notoriu cunoscută, însă cu titlu strict enumerativ le vom specifica. Astfel, normele juridice reprezintă o constituire de elemente în principal drepturi, limitări și obligații ce au ca și primordial scop nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice ce prezintă elemente definitorii pentru fiecare ramură de drept în parte, prin care se are în vedere în principal crearea ansamblului legislativ care să permită, în primul rând protejarea drepturilor fundamentale ale fiecărui individ și în al doilea rând posibilitatea prevenirii sau combaterea lezării vădite ale unor drepturi prin posibilitatea reprimării comportamentului ilicit prin aplicarea legislației în vigoare într-un mod coercitiv. Acest fapt reprezintă și un mijloc de exemplificare a posibilelor efecte în cazul unor posibile intruziuni. Asigurarea protejării adevărului juridic și prevenirea încălcării legii este realizată în principiu prin organele polițienești, dar și de instanțele judecătorești în faza procesuală aferentă. Complementar și alte autorități publice intervin în acest context, însă este necesar să menționăm că doar în sfera specificității lor de competență.

Normele juridice prin aspectele lor definitorii sunt percepute ca fiind un ansamblu complex de prescripții și prezumții ce într-un cadru procesual pot fi răsturnate prin proba contrară ceea ce ne face să concluzionăm, în această notă, că acestora nu li s-a poate atribui în sine eticheta

¹⁹ Țurcan G. *op.cit.* p. 11

veridicității sau deopotrivă a falsității, întrucât nu sunt expuneri ale realității. Practic ele determină idealul legislativ stabilit prin codificarea normelor cutumiare.

Pentru ca un proces sau procedeu de natură judiciară să fie pus sub spectrul veridicității trebuie să prezinte particularități de specificitatea celor promovate de normele juridice, cu alte cuvinte să fie expresia de natură practică a norme în sine și să prezinte tot ansamblul de caracteristici individualizatoare ale acestora în raport cu alte norme juridice. Sub acest aspect precizăm că este extrem de important să stabilim concordanța între aplicabilitatea la nivel teoretic și practic la nivel interpretativ al normelor juridice. Adevărul universal recunoscut este perceptul ca un ansamblu conturat de idei și percepții desăvârșite în timp, însă care de cele mai multe ori nu au un fundament palpabil ceea ce le conferă din păcate un caracter empiric sau idealist. Spre deosebire de corespondentul său juridic, care se consolidează pe aspecte de ordin practic și are o bază tangibilă și ușor abordabilă. Astfel puntem deduce că adevărul social și adevărul juridic sunt două fațete ale aceleiași monezi, întrucât ambele își propun să ofere complexitate analitică însă din perspective diferite. Adevărul universal reprezintă astfel concepția empirică idealistă și foarte strâns legată de partea spirituală, în timp ce corespondentul său în domeniul juridic se desăvârșeste prin reglementări precise și care stabilesc de la început un cadru riguros și clar de aplicabilitate. Astfel un element definitoriu al adevărului fundamentat juridic îl constituie interpretarea, deoarece între procesul interpretativ și cel aplicativ al dreptului există o legătură imposibil de negat, care este determinant într-o cotă majoritară în tot ce înțelegem aplicare la nivelul realității.

„Deși originar în perioada romanilor adagiul latin *res iudicata pro veritate accipitur* își găsește aplicabilitatea în raporturile de drept public și privat moderne specificând în mod cert că un anumit aspect dedus judecății nu este supus puterii absolute a adevărului, ci pe o prezumție relativă prin care se consideră că acel aspect poate sau nu să constituie o realitate juridică doar în baza probării, ceea ce rămâne la latitudinea părții interesate de a dovedi. Continuând șirul de idei aducem la cunoștința necunoscătorilor în domeniul dreptului, că spre deosebire de adevărul cunoscut nouă tuturor, adevărul juridic este extrem de greu de identificat deoarece părțile au interese contrare și urmăresc realizarea unui scop contrar ceea ce duce la o misiune extrem de dificilă a judecătorului de a determina ce este și ce nu este adevărat. Pentru ca autoritatea de lucru judecat să fie recunoscută în materia unui litigiu trebuie să fie constatat prin ansamblul de elemente teoretice și practice existente și să fie explicitat formulate într-o sentință ce prezintă în principal o

sintetizare a petitelor analizate de instanță, aceasta din urmă având forță executorie. Pentru ca o hotărâre judecătorească, indiferent de natura ei să fie expresia realității juridice și să fie pasibilă de aplicare în mod licit este necesar să reprezinte la nivel conceptual acea strânsă legătură între ansamblul faptelor cunoscute la momentul introducerii inițiatoare de proces și cele ce intră în sarcina instanței să le constate după administrarea ansamblului probator și finalizarea tuturor etapelor unui proces. Astfel, în virtutea aceste prezumții, că o hotărâre judecătorească este expresia indubitabilă a realității la nivel general s-a conturat imposibilitatea ca o astfel de hotărâre să sedimenteze aspecte neconforme cu realitate. Ceea ce considerăm neadevărat întrucât jurisprudența abundă de acte emise de instanță prin care s-au dispus măsuri deși acestea nu ați avut necesitatea în repectiva speță. Acest conflict de la nivel doctrinar coexistă de veacuri și încă nu a fost constatată o soluție la această problemă, remarcându-se din ce în ce mai mult lipsa unei practici unitare și bine determinate”²⁰.

„În cele anterior menționate se remarcă limitările și lacunele justiției românești care se scufundă din ce în ce mai adânc în superficialitate punându-și amprenta asupra adevărului ca și element scop al său. În această lumină observăm că justiția prezintă un spectru amplu de vulnerabilități ceea ce determină în mod corelativ o imposibilitate de a statornicii promovarea și protejarea în particular al adevărului juridic, esențial în realizarea justiției. Astfel observăm această balanță existentă între vulnerabilitatea adevărului juridic în detrimentul promovării unor curente de ideologii opuse. Însă, nu ne permitem a neglija forța de a restabili adevărul judiciar afectat în mod flagrant în ansamblul social și de a reda prin vocea profesioniștilor cu rol de interpretare al normelor juridice și de cele mai multe ori de a restabili situația anterioară producerii acestui dezechilibru juridic. Actualmente suntem martorii existenței unui clivaj între percepția socială despre adevăr și valența sa divină și a modului în care instanța înțelege să apere adevărul există o vădită discordanță ceea ce duce la apariția neîncrederii și îndoielii cu privire la capacitatea justiției de a-și face datoria și cu atât mai mult diminuarea demnității și respectului pentru justiție ajungându-se chiar și la contestarea acestuia”²¹.

²⁰ A se vedea Stoica V „Adevăr judiciar și adevăr obiectiv” publicat la data de 1 decembrie 2021 publicat în Dilema Veche nr. 920 disponibil la adresa <https://dilemaveche.ro/sectiune/editoriale-si-opinii/tile-show/adevar-judiciar-si-adevar-obiectiv-633718.html> (accesat la data de 26.05.2025)

²¹ *Idem*.

În ansamblul evolutiv al timpului și-au făcut din ce în ce mai mult apariția unui ansamblu de limitări în percepția conceptului de justiție în măsura în care într-o lume perfectă o hotărâre judecătorească ar constitui în totalitate expresia într-un mod juridic al adevărului juridic neexistând posibilitatea comiterii unor erori de orice natură. Însă realitatea este concretizată prin contrariul acestei perspective fiind permise unele deviații care trebuie să fie limitare ca și număr pentru a nu periclita imaginea sistemului judiciar ce pot fi îndreptate după. Pentru promovarea unui regim juridic în care adevărul este cu adevărat protejat este imperios necesar să existe un sistem de armonizare a conștiinței sociale asupra realității și educarea în scop evolutiv al indivizilor în spiritul și litera legii. Mai mult în același context se constituie reciprocitatea în măsura în care și adevărul juridic actual trebuie în permanență îmbunătățit pentru a fi în acord cu sfera socială a adevărului.

„Conceptul de *adevăr juridic* desemnează raportul de concordanță dintre faptele reale și enunțurile normative care exprimă ipoteza unei norme juridice. Cu alte cuvinte, adevărul juridic reprezintă acea potrivire între realitatea obiectivă și premisa legală pe baza căreia se construiesc raționamentele juridice. Acest adevăr constituie temelia pe care se edifică, etapă cu etapă, soluțiile juridice corecte și coerente. Dacă această bază este incorectă sau viciată, întreaga construcție juridică riscă să fie compromisă în mod grav”²².

Cu toate că în contextele analitice prezentate anterior am utilizat pur în scop explicativ alternativ și împreună termenul de justiție cu cel de adevăr acestea nu sunt recunoscute sub semnul identității de către organele ce sunt îndrituite să le utilizeze, aceste două instituții ale dreptului prezintă complexități în mod vădit distincte deși între cele s-a construit un raport de interdependență. Astfel prin conceptul de justiție este exprimată acea ideologie marcantă în ansamblul dreptului ce se remarcă printr-o valoare normativă a sa în contextul în care justiția este obligatoriu de a se afla într-un raport cât mai concretizat cu ansamblul de norme existente într-un sistem de drep. Acest argument se valorifică prin aceea că justiția reprezintă expresia aplicării în mod corect al normelor juridice menite în principal să ofere în sarcina indivizilor o paletă destul de largă de drepturi și corelativ acestora de obligații ce trebuiesc protejate prin aplicarea legii și prin realizarea la nevoie în mod corect al actului de justiție.

²² Puha E., Gorea B *op.cit.*, p. 84

„Într-o altă ordine de idei adevărul este acel concept de natură cognitivă ce depășește în mod inevitabil limitele riguroase ale normelor juridice, nefiind aplicabil doar în limitele și sensul transpus în legislație, prezentând o circumscripție mult mai amplă și aparținând unei sfere ample de domenii de la juridic și la domeniul generic al cunoașterii și deopotrivă al rațiunii. În analiza realizată anterior am reușit să deduc importanța utilizării adevărului în contextul unor procedee cognitive fundamentate pe ideologii și păreri avizate în detrimentul aspecte de ordin subiectiv ce nu găsesc locul în contextul bine implementat și reprezentat de finalitatea adevărului prin expunerea unei perspective probante viabile”²³.

„În acest consens de idei se naște necesitatea tot mai amplificată a implementării în domeniul juridic al unui echilibru determinat coexistența și sinergia complementară a celor două principii de bază în sistemul românesc de drept prin utilizarea într-un mod interdependent al adevărului și justiției, neexistând posibilitatea zidirii unui sistem juridic compact prin utilizarea în mod individual al acestor instituții de drept”²⁴.

„Indiferent de domeniul în care este abordat adevărul prezintă aceleași variații generale, desigur că este necesară adaptarea acestora la particularitățile domeniului supus studiului. Aceste aspecte individualizate ce conștientizare a adevărului în diverse domenii denotă universalitate și adaptabilitatea acestui concept și mai mult decât atât relevă importanța constituirii unui spectru definitoriu cât mai amplu și concret pentru a înțelege cât mai bine toate sferele de influență ce sunt caracteristice adevărului”²⁵.

„Prin urmare, în sfera judiciară, adevărul nu este absolut, ci este mereu raportat la un cadru procedural și normativ. Adevărul juridic este, în mod inevitabil, unul *funcțional* – este adevărul posibil de stabilit în condițiile date de lege, de probele disponibile și de interpretarea judecătorului. Acest adevăr nu este întotdeauna identic cu adevărul obiectiv, dar el trebuie să fie suficient de solid pentru a permite realizarea justiției”²⁶.

²³ *Idem.*

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ Puha E., Gorea B. *Op.cit.*, p. 85

²⁶ *Idem.*

2.3 ANALIZA COMPARATIVĂ ȘI COMPLEMENTARĂ A CELOR DOUĂ CONCEPTE

Corelativitatea dintre cele două valențe ale adevărului supuse analizei comparative și complementare este recunoscută în genere la nivelul conștiinței umane prin faptul că în mod involuntar sunt asimilate sub semnul egalității ceea ce din punctul nostru de vedere este eronat. În susținerea ideii inopinate vom aduce la lumină următorul aspect și anume că adevărul este un concept universal ce reprezintă genul și poate fi corelat cu orice domeniu existent, în schimb adevărul juridic reprezintă specia ce poate fi corelat în mod evident doar cu aspectele teoretice și practice ale juridicului. Mai mult adevărul universal este fundamentat pe axiome și pură moralitate în timp ce adevărul juridic are ca și principal izvor de inspirație norma juridică care este completată într-o măsură limitată de alte valențe ideologice și morale. Mai mult, așa cum am enunțat deja adevărul juridic reprezintă o formă pur reglementată de normele juridice a adevărului universal pentru a încerca transpunerea unei concepții sociale, morale și psihologice într-un context mult mai rugos în scopul protecției acestor valori sociale prin posibilitatea implementării unor metodologii coercitive de aplicare și corectare a deviațiilor de natură ilicită în acest context. Prin reglementarea adevărului juridic s-a urmărit cu preponderență, așa cum este explicat și la nivel doctrinar, traducerea normelor sociale cultivate prin tradiție într-un sistem particular de reglementare în scopul conservării lor și desigur pentru a pune bazele unui sistem în care aceste valori sunt cu adevărat protejate prin aplicarea unor sancțiuni în cazul nerespectării dovedite prin forța probantă a acestora. Din această cauză remarcăm existența unei preponderente identități între valorile sociale general acceptate de membrii săi și normele ce sunt constituite ca și o codificare concretă a acestor principii necesară pentru implementarea respectării valorilor esențiale și mai mult decât atât pentru a determina elementele esențiale bunei desfășurări și funcționalității societății. Pentru a înțelege adevărul juridic este important să analizăm conceptul în interdependență cu adevărul universal, întrucât adevărul juridic nu este decât modalitatea formală de reglementare și exprimare a normelor de conduită general acceptate de doctrinari ca fiind esența adevărului universal. Din acest fapt deducem în mod concludent că fără a se afla sub protecția conceptuală a adevărului universal, adevărul juridic și-ar pierde esența existențială și în acest context realizarea actului de justiție ar fi imposibil de conceput.

Astfel adevărul juridic este dependent de existența adevărului ca și concept universal, iar adevărul universal nu și-ar putea găsi aplicabilitate în contextul actual fără forța și natura juridică a adevărului din domeniul dreptului. În această lunimă nu este necesar să argumentăm prin argumente logice asceșt fapt întrucât intră în notorietatea umană că cele două concepte sunt dependente și interdependente alcătuind un tot unitar necesar funcționării societății așa cum actualmente o cunoaștem.

CAPITOLUL 3. PROBELE

3.1 ASPECTE INTRODUCTIVE

Am evidențiat de nenumărate ori deja că primordialul scop al dreptului ca știință și domeniul de reglementare a relațiilor sociale este de a utiliza adevărul juridic ca pe un instrument de marcare al limitelor necesar a fi respectate pentru a se ajunge la protejarea tuturor indivizilor și a drepturilor ce le pot exercita în ansamblul raporturilor juridice reglementate în legislația națională. Adevărul juridic ca și specie sau componentă a adevărului universal are rolul de limita și a oferi un cadru cât se poate de concret în aplicarea normelor juridice în ansamblul procesual.

Probele reprezintă acel set de „mijloace procedurale admise de lege prin care se poate stabili existența sau inexistența unor fapte de care depinde soluționarea cauzei supuse judecății”. Cu titlu de mențiune amintim aceea că probele sunt principalul mijloc de dovedire în ansamblul procesual și de asemenea în corelație cu entuziasmul descoperirii adevărului juridic, contribuie la realizarea finelui scop al dreptului și anume aplicarea și respectarea actului de justiție.

În ansamblul procesual actual se recurge la verificarea elementelor prezumtiv a fi adevărate prin intermediul administrării ansamblului elementelor probatorii expres și limitativ prevăzute în legislația procesual civilă și legislația procesual penală. Se recurge în mod obligatoriu la administrarea probelor în cadrul unui proces indiferent de categoria din care fac parte, cu mențiunea că este necesar ca aceste probe să fi fost obținute în virtutea procedurii reglementate, instanța având obligativitatea verificării respectării procedurii obținerii probelor. În cazul în care o probă este obținută prin metode aflate în afara limitelor impuse de legiuitor, atunci instanța se află în fața unei situații în care este obligată să recurgă la respingerea, îndeărtarea respectivei probe pentru a păstra intactă sacralitatea procedurilor reglementate în acest sens.

Cu toate că adevărul juridic este în strânsă legătură cu adevărul universal nu putem pune semnul egalității între ele datorită unor elemente particulare ale adevărului juridic, și anume necesitatea dovedirii lui. Adevărul universal este lipsit de această trăsătură motiv pentru care este considerat absolut. Revenind la necesitatea dovedirii adevărului juridic trasat până la momentul administrării probelor doar pe o serie de prezumții, susținem că probele reprezintă principalul mod

de a scoate adevărul din zona prezumtivă și plasarea sa într-o lumină fundamentată pe certitudine, ceea ce permite și instanței să dispună asupra unei soluții favorabile și care să reflecte realitatea demonstrată prin probele cocludente supuse administrării în fața instanței de judecată.

Prin atenția deosebită de care a dat dovadă legiuitorul român în contextul reglementării *expresis verbis* al probelor universal acceptate, dar și a metodelor și procedurilor de dorit a se urma în obținerea lor reflectă în esență importanța probelor în cadrul procesual actual. *Per a contrario* legiuitorul a pus sub lumina reglementărilor în această materie și o serie de restricții în modul de obținere al unei probe, interzicând astfel obținerea probelor prin mijloace nelegale sau imorale (de exemplu, prin violarea vieții private, prin tortură sau prin inducerea în eroare), pentru a împiedica pe de o parte acuzarea unei persoane de o faptă dovedită printr-o probă obținută în mod ilicit sau imoral, pe de altă parte pentru a se asigura conservarea integrității și sacralității instanței și a sistemului juridic de asemenea.

Reglementarea ansamblului probator acceptat de instanță în dovedirea opiniei inopinate și a pretențiilor părților în cauză constituie un element extrem de important deoarece totalitatea probelor recunoscute de lege au scopul de a spori cadrul obiectiv bazat pe aspecte reale, cadrul judiciar și riguros prin care se caracterizează sistemul de drept românesc. Mai mult, este esențial să promovăm predictibilitatea și echitatea tuturor procedurilor utilizate pentru descoperirea adevărului. Astfel, acestea reprezintă acele mijloace recunoscute de legiuitor prin care instanța poate constata într-un mod legitim și concret existența sau din potrivă inexistența unor fapte ce sunt considerate elemente definitorii în soluționarea respectivei cauze deudse judecății. Probele legal recunoscute reprezintă mijloacele prin care instanța poate stabili, în mod legitim, existența unor fapte relevante pentru soluționarea cauzei. Importanța modului de obținere a probelor se constituie pe argumentul că s-ar afla în poziție contrară cu principiile generale ale dreptului și toate normele de drept fundamentale posibilitatea admiterii unei probe ce a fost obținută într-un mod ilicit.

Abordarea utilizării probelor în cadrul unui proces cuprinde o sferă amplă de implicații deoarece este necesar să înțelegem și veleitățile forței probante pentru fiecare probă în parte. Asta întrucât nu toate probele au aceeași forță probantă, fiind necesară analizarea puterii lor doveditoare din mai multe perspective complementare. Din acest motiv probele reprezintă un element esențial în ansamblul probator fiind atent analizate de instanță pentru a stabili dacă sunt sau nu concludente

în soluționarea cauzei deduse judecății. În procedura administrării probelor este esențial a se menține un echilibru între interesele mai mult sau mai puțin legitime ale părților și echitatea procesului în sine.

Concluzionând, aducem încă odată în atenția dvs. a importanței administrării probelor în ansamblul procesual, în virtutea menținerii menținerea transparenței și echității unui proces. Pentru a se ajunge la pronunțarea unei soluții juste este necesar a se recurge la respectarea întocmai a limitelor materiale și procesuale ale administrării materialelor probatorii. Subsidiar, în cazul în care se pronunță o soluție echitabilă și justă se constată în mod corelativ creșterea încrederii cetățenilor în actul de justiție ceea ce reprezintă un element esențial în ceea ce privește dorința lor de a implica activ în promovarea respectării legii.

Astfel, luând în considerare cele mai sus expuse considerăm imperios necesar să dedicăm prezentul capitol prezentării ansamblului de probe utilizate și recunoscute de legislația națională, fapt pentru care vom proceda la o abordare distinctă a probelor de care se face uz în cadrul procesului civil , respectiv a celor universal acceptate în procesul penal pentru a putea reliefa complexitatea valențelor pe care le prezintă această materie a probelor în ansamblul dreptului românesc, și nu numai.

3.2 PROBELE REGLEMENTATE ÎN LEGISLAȚIA CIVILĂ

„În concepția doctrinară analizată noțiunea de „probă” este definită dintr-o dublă perspectivă. Într-o primă accepțiune prin conceptul supus definiției înțelegem *lato sensu* „acțiunea de stabilire a existenței sau inexistenței faptului juridic în sens larg pe care se întemeiază un drept sau o apărare”. Complementar „proba” este de asemenea percepută drept „operațiunea de prezentare în instanță a mijloacelor de probă”. *Stricto sensu* proba reprezintă mijlocul de probă”²⁷.

Ca și factor determinant al soluționării procesului civil, probele constituie cel mai important efect al disponibilității părților în procesul civil deoarece ele sunt cele care în principiu determină prin cererile inițitoare de acțiune ansamblul probator la care consideră a recurge în dovedirea petitelor invocate. Astfel părțile pot determina cu exactitate ce tip de probe vor fi administrate în cadrul procesului, acest element fiind definitoriu pentru procesul civil. „Legislația procesual civilă le specifică limitativ următoarele categorii de mijloace de probă: *înscrișuri, martori, prezumții, mărturisirea unei dintre părți, expertiza, mijloace materiale de probă, cercetarea la fața locului sau orice alte mijloace probatorii prevăzute de lege*”²⁸.

În virtutea particularităților dreptului civil, vom recurge la analiza individualizată a fiecărei probe reglementate de codul civil și vom încerca pe cât posibil să înțelegem elementele definitorii ale acestora.

3.2.1 Dovada cu înscrișuri

Înscrișurile reprezintă una dintre cele mai des folosite probe în cadrul procesului întrucât specificitatea dreptului civil este constituită în direcția transpunerii oricărui raport juridic născut într-o formă cât mai precisă, motiv pentru care înscrișul este folosit pentru a oferi valoare juridică acelui raport. În doctrina de specialitate „înscrișul este orice scriere sau altă consemnare care cuprinde date despre un act sau fapt juridic, indiferent de suportul ei material ori de modalitatea

²⁷ Tăbârcă M., *Procedura civilă în fise de revizuire Ediția a II-a*, Editura Solomon, p. 374

²⁸ *Idem*.

de conservare și stocare”²⁹. Cu alte cuvinte un înscris constituie acea formă de concretizare a unui act juridic, consemnat scriptic și arhivat pentru a da valoare juridică și forță obligatorie acelui fapt. Un înscris este considerat a avea forță probantă în procesul civil indiferent de suportul pe care se află sau a modului în care posesorul a procedat la arhivarea lui.

Din analiza doctrinei observăm există mai multe categorii de înscrisuri, și anume:

În funcție de scopul pentru care a fost întocmit avem înscrisuri preconstituite. După cum relevă și denumirea acestora se referă la acel tip de înscris întocmit anterior nașterii unui litigiu, într-un mod voit de părțile semnatare pentru a îl putea folosi ca probă în dovedirea existenței acelui raport juridic. Acest timp de înscris se redactează chiar de la momentul nașterii raportului juridic și cuprinde elementele esențiale a fi cunoscute și desigur este expresia acordului de voință al părților de a contracta. Cel mai viabil exemplu în acest sens ar fi contractul de vânzare-cumpărare, contractul de schimb, locațiunea etc. Per a contrario înscrisurile nepreconstituite reprezintă acel ansamblu de documente a căror creație nu a izvorât din dorința de a dispune de un mijloc de probă în cazul necesității dovedirii existenței raportului juridic contractat. Însă este foarte posibil ca în caz de necesitate acest tip de înscris să devină un mijloc de probă esențial în contextul unui litigiu.

În funcție de obiectul unui înscris, doctrina de specialitate a determinat mai multe categorii de înscrisuri. În primul rând avem acele categorii de înscrisuri denumite originare prin care se determină acel timp de înscris a căror scop determinat de întocmire îl reprezintă nașterea sau apariția unui nou raport juridic ce necesită a fi consemnat, modificarea elementelor unui raport juridic existent sau din potrivă pentru a stinge un raport juridic ce nu mai reprezintă interes pentru părțile contractante.

De asemenea, prin înscris recognitiv înțelegem acel tip de înscris prin a cărui redactare se dorește pur și simplu o constatare a existenței unui înscris original care din diverse motive a ajuns să fie distrus sau indisponibil. În cazul acestor înscrisuri constatatoare se poate avea în vedere natura lor de înscris înlocuitor pentru cel original sau de reînnoire a acestui înscris considerat indisponibil. Un aspect de particularitate a acestor documente îl reprezintă forța probantă. În acest sens printr-un document recognitiv se urmărește recunoașterea dreptului născut din înscrisul original iar pe acest considerent capacitatea doveditoare a acestui document este oarecum

²⁹ *Ibidem*.

restricționată de prezumția că partea adversă ar putea prezenta înscrisul original care să prezinte clauze contrare față de cel înlocuitor.

Definim un înscris confirmativ prin aceea că întocmirea sa are ca și principal motiv necesitatea confirmării unui act juridic preexistent și este afectat de una dintre cauzele de nulitate relativă. Astfel, dacă este îndeplinită condiția existenței drepturilor contractare părțile pot dispune asupra păstrării efectelor contractului anterior prin exprimarea voinței juridice de a menține în stare intactă raportul juridic anterior născut. Cu alte cuvinte, aceste tipuri de acte au rolul de reconfirma voința de a menține efectele precedentului contract, cel mai probabil pe argumentul că ei consideră favorabil să permită ca respectul act să producă în continuare efecte.

Din perspectiva formei de întocmire avem cele mai uzitate tipologii de acte. În primul rând vom menționa înscrisurile autentice care se concretizează așa cum este evident din denumire prin organul emitent. Adică un act juridic autentic este opera redacțională a unui funcționar public cu o competență specifică în acest sens și care desigur că respectă cerințele legale privitoare la formă și conținut. Aceste tipuri de acte dobândesc prezumție de autenticitate datorită autorității emitente și din această perspectivă este considerat expresia realității. Un alt tipar des uzitat de înscrisuri îl reprezintă înscrisurile sub semnătură privată.

Contrar înscrisurilor autentice, înscrisurile sub semnătură privată reprezintă acordul de voințe al părților spre a contracta, ele stabilind clauzele ce se vor afla în conținutul său. Principalul mijloc de dovedire al veridicității acestor tipuri de acte îl reprezintă existența semnăturii. În practică se mai utilizează în lipsa semnăturii pe respectivul înscris și proba cu interogatoriul.

În privința înscrisurilor stocate pe un suport informatic nu există prea multe explicații de oferit întrucât este evident prin ce se caracterizează. Însă sunt definite ca fiind acele tipuri de documente a căror redactare și stocare se realizează pe diverse medii digitale. Capacitatea lor de a dovedi veridicitatea este una interpretabilă și depinde în principal de posibilitatea dovedirii integrității sale ca și document, dar și a conținutului său.

Înscrisurile în formă electronică sunt acele documente regăsite pe un suport digital și a căror semnare s-a realizat cu ajutorul semnăturii electronice. Când vorbim de redactarea și semnarea unui astfel de document este esențial să avem în vedere legislația privind condițiile și

metodologia de realizare a unei astfel de semnături. Forța lor probatorie variază în funcție de categoria de semnătură electronică utilizată.

O altă categorie de înscrisuri se delimitează după existența sau după caz inexistența semnăturii. Astfel avem înscrisuri semnate și înscrisuri nesignate. Semnătura pe un astfel de înscris conferă forță probantă deplină determinând faptul că părțile semnate și-au asumat conținutul documentului și a tuturor clauzelor cuprinse în cadrul său. În materia contractelor semnătura este unul dintre dacă nu cel mai important element pentru că prin intermediul semnăturii părțile își exprimă nemijlocit voința de a contracta și de a-și asuma drepturile, obligațiile și orice alte efecte ar putea produce în sarcina sa.

3.2.2. Dovada cu declarația martorilor

„Pentru ca o persoană să poată avea calitatea procesuală de martor în cadrul unui litigiu trebuie să îndeplinească în mod cumulativ anumite condiții. În principal, un martor se diferențiază de ceilalți subieți prin faptul că aceasta nu prezintă niciun interes fie el direct sau din contră indirect cu privire la finalitatea și a modului de soluționare a cauzei deduse judecății deci este un actor procesual caracterizat prin neutralitate, însă acesta este implicat în ansamblul procesului doar prin prisma că poate oferi detalii exclusive necesare înțelegerii stării de fapt. Martorul este citat în fața instanței pentru a relata cu exactitate ce anume a reușit să perceapă cu propriile simțuri prin participarea personală la elementul faptic dezbătut”³⁰.

„Declarația sa poate fi susținută doar prin comunicare verbală, declarația scrisă, formulată pe suport de hârtie și depusă în lipsa martorului fiind fără echivoc inadmisibilă. Inadmisibilitatea probei scrise în acest context se fundamentează pe necesitatea ca președintele curții să analizeze prin raportare la elementele limbajului non-verbal comportamentul martorului ascultat pentru a înțelege dacă faptele relatate de el sunt adevărate sau acesta încearcă să mintă pentru a profita uneia dintre părți. Aceste elemente specifice declarației constituie un motiv solid ca persoanele să refuze sau să evite să își asume acest rol procesual. Unii autori de specialitate privesc cu reticență forța probatorie a declarației unui martor întrucât prezintă un risc ridicat de a prezenta o perspectivă favorabilă uneia dintre părți ca efect al compasiunii față de aceasta sau declarația sa poate fi

³⁰ A se vedea *Calitatea de martor în procesul civil*, publicat la data de 04.11.2023 disponibil la adresa: <https://aad-lawyers.ro/en/calitatea-de-martor-in-procesul-civil/>, (acces la data de 27.05.2025)

influențată de emoțiile generate de prezența într-o sală de judecată. Din punctul meu de vedere, luând în considerare faptul că un martor care prezintă fapte neconforme cu realitatea este susceptibil de a fi cercetat pentru comiterea infracțiunii de mărturie mincinoasă, legiuitorul a asigurat desfășurarea într-un mod eficient a procedurii necesare administrării acestei probe”³¹.

„Poate unii cititori se întreabă cum anume ajunge o persoană să fie propusă ca martor într-un litigiu. Ei bine, reclamantul poate solicita ascultarea în calitate de martor a unei persoane prin intermediul cereri de chemare în judecată, iar pârâtul are aceeași posibilitate prin întâmpinare. Astfel părțile desemnează persoana pe care doresc să o propună ca martor, iar instanța decide cu privire la necesitatea administrării acestei probe. În caz afirmativ, martorul va fi citat și ulterior depunerii jurământului va răspunde la întrebările adresate cu sinceritate. În caz că vă întrebați, nu este necesar acordul prealabil al persoanei desemnate ca martor, ceea ce permite părților să desemneze fără reținere sau limitare persoana sau persoanele pe care le doresc în acel context litigos”³².

„Astfel, persoana care se află în poziția de a fi martor în cadrul unui proces se află în fața unei obligații pe care dacă nu o îndeplinește în mod nejustificat poate fi trasă la răspundere prin plicarea unor sancțiuni. Există și situații în care ascultarea martorului nu va avea loc din cauza conexiunii afective cu una dintre părți, spre exemplu ceea ce ar neutraliza caracterul neutru al calității de martor. Pe de altă parte, dacă s-ar permite unei astfel de persoane să fie ascultată ca și martor, ar duce la situația existenței unei declarații întinate a cărei veridicitate este din punctul meu de vedere imposibil de dovedit”³³.

3.2.3. *Prezumțiile*

Aflându-se în acord cu definiția utilizată în limbajul român comun prezumțiile sunt din această perspectivă caracterizate prin transparență și aplicabilitate. În general termenii utilizați în limbajul juridic se desprind de sensul lor comun, încercându-se delimitarea între materia dreptului de alte domenii de studiu. Definiția juridică a termenului supus analizei are rolul de a transpune

³¹ A se vedea *Calitatea de martor în procesul civil*, publicat la data de 04.11.2023 disponibil la adresa: <https://aad-lawyers.ro/en/calitatea-de-martor-in-procesul-civil/>, (accesat la data de 27.05.2025)

³² *Idem*.

³³ *Ibidem*.

într-o formă rafinată semnificația uzuală oferindu-i astfel legitimitate juridică prin aceasta. Astfel pentru a defini o prezumție trebuie să ne raportăm la sensul exprimat în limbajul comun modern și prin transpunere în universul juridic să constatăm că se referă cu preponderență la acele consecințe sau concluzii a căror sorginte se regăsește într-un fapt deja bine cunoscut pentru a stabili modul de realizare sau a unui aspect rămas necunoscut la momentul actual.

Cu alte cuvinte, prin prezumții înțelegem acele păreri sau presupuneri relative pe care un judecător sau o altă autoritate din domeniul juridic le poate stabili printr-un proces de gânduri analitică a tuturor aspectelor aduse la cunoștința sa și să determine astfel, modul în care anumite acte sau fapte rămase necunoscute și marcate cu semnul întrebării au fost constituite.

Ceea ce putem deduce este că prezumțiile reprezintă un mijloc de proba cu o forță juridică mult mai limitată decât alte probe reglementate de legea civilă deoarece se bazează doar pe o tentativă de percepere a realității neexistând certitudinea că acea realitate susceptibil a se fi întâmplat este sau nu reflexia realității faptice. Cu toate acestea, prezumțiile sunt percepute ca un produs al rațiunii fiind considerate niște instrumente de natură cognitivă născute pe raționamente logice realizând o legătură de cauzalitate și de interdependență între faptele deja cunoscute și dovedite autorității jurisdicționale cu anumite acte sau fapte necesare a fi cunoscute pentru stabilirea adevărului judiciar, stabilirea acestora din urmă se realizează în acest caz cu ajutorul instituției de drept a prezumțiilor.

General vorbind, o prezumție este percepută despre un act de a trage o concluzie marcată de interferente de ordin argumentativ ce se întemeiază pe o serie de fapte cunoscute ce dau naștere unor probabilități ce sunt destul de logic interpretate pentru a oferi o serie de concluzii probabile să reflecte realitatea indicând o perspectivă relativ clară asupra situație analizate în speța dedusă judecătii. Astfel pornind de la o serie de indicii extrem de bine stabilite și dovedite de părți, instanța poate stabili folosind această pârgie juridică o situație a stării de fapt care sa reprezinte un sprijin extrem de puternic în soluționarea cauzei aflate pe rolul instanțelor de judecată.

Ceea ce este într-adevăr specific prezumțiilor este caracterul lor relativ ce presupune în conformitate cu opiniile unanime exprimate în doctrină că posibilitatea determinării unei prezumții specifice unei anumite stări de fapt doar pe baza unor aspecte cunoscute este în corelație cu situația des întâlnită în care prezumția formată este completamente răsturnată de proba contrară care este menite să distrugă ideologia prezumtivă creată deoarece nu se alfa în acord cu realitatea

demonstrata de proba menită să înlăture orice posibilitate de reflecție asupra situației și să determine într-un mod concret realitatea faptică în fața căreia ne aflăm.

„Prezumțiile legale sunt acele presupuneri ce izvorăsc și trebuie să se regăsească în limitele legii, fără a putea ieși din sfera acesteia indiferent de starea de fapt expusă în fața instanței de judecată. Acest aspect este recunoscut încă de pe vremea vechilor romani care au sintetizat ideea necesității ca orice prezumție să se nu depășească limitele trasate în logică și argumentație de legea în vigoare. Prin adagiul latin *Nulla praesumptio sine lege* se înțelege așa cum am arătat deja că o prezumție se poate fundamenta pe faptele cunoscute cauzei deduse judecății dar nu este posibil ca orice presupune reieșită din acestea să fie recunoscută drept prezumție deoarece acestea trebuie să îndeplinească cerința legalității ca de altfel orice proba administrată în cadrul procesual în caz contrar aceste presupuneri nu pot intra sub incidența conceptuală și instituțională a prezumției legale. Astfel prezumția este percepută drept cea mai fină legătură dintre tot ceea ce este cunoscut și ceea ce nu este cunoscut în cadrul procesului civil dând naștere unei corelativitate susceptibilă de a fi anulată de realitate între seria de fapte cunoscute și posibilităților practice născute din analiza acestora. Ea reprezintă și modalitatea de a determina dacă există sau nu o conexiune bazată pe identitate între seria de aspecte notorii evidențiate în ansamblul procesual și detaliile interpretative ale acesteia în contextul juridic”³⁴.

„Juridic vorbind, prezumția se poate constitui în 2 forme diametral opuse. Astfel în conformitate cu prevederile legale interpretate de doctrina de specialitate de-a lungul timpului și a ajuns la concluzia general recunoscută că o prezumție poate avea o natură juridică absolută deoarece prin natura sa prezintă acea caracteristică absolutistă ceea ce o face imposibil de combătut prin orice mijloc de probă existent și recunoscut de lege deoarece indiferent de natura sau puterea sa doveditoare. În percepție contrară prezumțiilor absolute ne aflăm în situația definirii prezumțiilor relative care așa cum probabil este evident de remarcat presupun acele concluzii de ordin interpretativ al unor posibile fapte ce au avut loc în ansamblul scenariului juridic analizat care pot fi indubitabil negate și răsturnate de proba ce are rol de a dovedi contrariul faptic al acestora. Spre deosebire de prezumțiile absolute anterior analizate care pot invoca doar într-un

³⁴ Apud. A se vedea Lucian Săuleanu, Sebastian Răduțu, *Dicționar de expresii juridice latine*, Editura C.H. Beck, București, 2007, p. 230 Citată prin Dinu, M. *Prezumțiile și mijloacele materiale de probă în NCPC* publicată în 18 iulie 2013 disponibil la adresa: <https://www.juridice.ro/272422/prezumtiile-si-mijloacele-materiale-de-proba-in-ncpc.html>, (accesat la data de 27.05.2025)

cadru procesual extrem de bine stabilit și care pot determina doar presupuneri interpretative în anumite domenii cu specificitate determinate în conținutul ansamblului normativ, prezumțiile relative pot fi invocate în orice areal factual supus analizei de către instanța de judecată, însă sunt extrem de fragile fiind relativ ușor să fie distorsionate de administrarea majoritatea mijloacelor probatorii recunoscute ceea ce reprezintă limitarea corelativă necesară pentru a stopa utilizarea într-un mod nejustificat sau abuziv al acestora”³⁵.

„Astfel, prezumțiile fiind într-un mod particularizat prevăzute în legislație cu certitudine la categoria probelor, acestea nu beneficiază de posibilitate derogatorie de la criteriile de reglementare a acestora motiv pentru care trebuie să se încadreze perfect în ansamblul de condiții de fond și formă prevăzute de lege privitoare la instituirea mijloacelor de probă. Astfel prezumțiile trebuie ridicate și propuse în fața instanței presupun integrarea cu aceleași limitări procesuale ca și orice alte probe admise de lege. Astfel părțile sunt obligate să respecte ansamblul cumulativ al condițiilor necesare a fi respectate pentru valabilitatea tentativei de propunere spre administrare al oricăror probe, astfel încât acestea să poată fi analizate în cadrul cercetării judecătorești și în caz de posibilitate confirmare prin hotărârea instanței, ori în caz specific să fie răsturnate printr-un alt mijloc de probă reglementat și care se caracterizează printr-o forță probatorie cu un nivel mai ridicat ceea ce duce în mod inevitabil la declararea nulității prezumției”³⁶.

„Luând în calcul modul în care sunt reglementate de Codul de procedură civilă, prezumțiile își au sorginea în categoria probelor comune în concepția legală ceea ce determină obligativitatea respectării tuturor condițiilor de administrare și de admisibilitate al acestora. Mai mult în aceeași notă sancțiunile prevăzute pentru încălcarea în mod flagrant a normelor de procedură civilă modul de invocare și administrare al probelor sunt cu precădere aplicabile și prezumțiilor astfel și acestora le sunt aplicabile sancțiunile pentru administrarea abuzivă. Una dintre sancțiunile aplicabile este secțiunea decăderii din dreptul de a invoca prezumția dacă nu a fost solicitată administrarea sa prin intermediul unei cereri de chemare în judecată introdusă de reclamant pentru recunoașterea sau

³⁵ Apud. Pentru detalii, a se vedea Ion Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, volumul I, Editura All Beck, București, 2005, p. 657 Citată prin Dinu, M. *Prezumțiile și mijloacele materiale de probă în NCPC* publicată în 18 iulie 2013 disponibil la adresa: <https://www.juridice.ro/272422/prezumtiile-si-mijloacele-materiale-de-proba-in-ncpc.html>, (accesat la data de 27.05.2025)

³⁶ Dinu, M. *Prezumțiile și mijloacele materiale de probă în NCPC* publicată în 18 iulie 2013 disponibil la adresa: <https://www.juridice.ro/272422/prezumtiile-si-mijloacele-materiale-de-proba-in-ncpc.html>, (accesat la data de 27.05.2025)

redobândirea unui drept la care se considera îndrituit sau de către persoana împotriva căruia se îndreaptă cererea de chemare în judecată, denumită pârât și care de asemenea poate invoca prezumții în temeiul expunerii apărărilor la acuzațiile reclamantului printr-o întâmpinare”³⁷.

„Deși legislația în materie nu se impune în mod expres limitări majore cu privire la posibilitate recurgeii la această probă, suntem în prezența unor limitări de ordin faptic conturate în practica judiciară. În primul rând, pertu a putea utiliza mijlocul probatoriu reprezentat de prezumții este necesar ca în funcție de obiectul cauzei deduse judecății să fie acceptată administrarea probei cu martori, chiar dacă în situația de față nu este și încuviințată de instanță, și este destul de evident că prezumția invocată trebuie să îndeplinească condiția conținutului astfel încât să fie estul de bine conturată pentru a atinge un nivel rezonabil în analiza logică cu privire la posibilitatea de a reprezenta adevărul”³⁸.

„Un alt aspect limitativ de ordine practică este determinată de necesitatea ca, în acord cu principiul contradictorialității, administrarea probelor de natură prezumtivă, în genere, trebuie puse în discuția părților anterior administrării”³⁹.

3.2.4 Expertiza

„Prin expertiza ca să mijloc probator înțelegem un ansamblu de aspecte argumentate într-un context de incertitudine tehnică cu privire la un aspect cheie existent într-o cauză. Astfel administrarea probei se face în momentul în care este necesară exprimarea unei opinii avizate, aparținând unei persoane cu o pregătire profesională într-un domeniu specific. Fiind acceptată în mod unanim de doctrină ca fiind unul dintre mijloacele de probă utilizate în mod frecvent în procesul de dovedire al unor aspecte de importantă deosebită în cadrul unui proces, expertiza este realizată de o persoană recunoscută de lege a avea calitatea profesională de a se pronunța cu privire la aspectele de ordin tehnic ce trebuie lămurite pentru a putea stabili valentele adevărului judiciar

³⁷ *Idem*.

³⁸ Apud. Ioan Leș, *Codul de procedură civilă – comentariu pe articole*, ediția 3, Editura C.H. Beck, București, 2007, p. 517 citata prin Dinu, M. Prezumțiile și mijloacele materiale de probă în NCPC publicată în 18 iulie 2013 disponibil la adresa: <https://www.juridice.ro/272422/prezumtiile-si-mijloacele-materiale-de-proba-in-ncpc.html> , (accesat la data de 27.05.2025)

³⁹ Dinu, M. *op.cit.*

în cauză. Expertul în acest sens are rolul esențial de a desfășura în virtutea calității sale profesionale cercetarea necesară pentru a răspunde întrebărilor de natura tehnică pe care i le adresează instanța. Prin respectivul răspuns acesta trebuie să își exprime opinia avizată cu privire la ansamblul împrejurărilor de fapt necesar a fi lămurite, sub forma unui document a cărui formă este reglementată sub denumirea de raport de expertiză”⁴⁰.

„Raportul de expertiză întocmit de specialistul expert reprezintă forma finalizată a efortului de cercetare și deducere în baza cunoștințelor în domeniul cu pricina a cărui relevanță în speță va fi stabilit de instanță. Astfel dacă acest raport răspunde sau nu întrebărilor adresate este o datorie a instanței, iar în situația în care este considerat concludent de către instanță rezultatul sau va fi determinant în soluționarea cauzei, iar în caz contrar va fi declarat neconcludent.”⁴¹.

„Acest aspect nu presupune o îngrădire a drepturilor părților sau expertului de a prevedea și de a analiza într-un mod eficient și pentru a putea distinge într-un raport toate elementele de care a luat la cunoștință, părere avizată pentru a face posibilă determinarea elementelor necunoscute necesare înțelegerii aspectelor de fapt”⁴².

⁴⁰ Perlik Romeo-Alexandru Expertiza tehnică judiciară ca mijloc de probă, reglementări de interes procesual, verificare publicat la martie 9, 2025, Revista Universul Juridic disponibil la adresa: <https://revista.universuljuridic.ro/expertiza-tehnica-judiciara-ca-mijloc-de-proba-reglementari-de-interes-procesual-verificare/> (accesat la data de 28.05.2025)

⁴¹ Apud. G. Boroș, Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole, Ed. Hamangiu, București 2016, p. 781. Citată prin Perlik Romeo-Alexandru Expertiza tehnică judiciară ca mijloc de probă, reglementări de interes procesual, verificare publicat la martie 9, 2025, Revista Universul Juridic disponibil la adresa: <https://revista.universuljuridic.ro/expertiza-tehnica-judiciara-ca-mijloc-de-proba-reglementari-de-interes-procesual-verificare/> (accesat la data de 28.05.2025),

⁴² Perlik Romeo-Alexandru *op.cit.*

3.3 PROBELE REGLEMENTATE ÎN LEGISLAȚIA PENALĂ

„În unanimitate s-a constatat în doctrina de drept penal că mijloacele probatorii reglementate reprezintă singura modalitate cu adevărat viabilă de a demonstra forma și gradul de vinovăție al unei persoane sau din contră de a demonstra nevinovăția ei în fața acuzațiilor aduse de reprezentatul statului în cadrul procesului penal, adică procurorul”⁴³.

„Astfel în doctrină s-a enunțat într-un mod cuprinzător o definiție a probei, și anume prin aceasta înțelegem acel element de fapt care are rolul de a constata existența sau inexistența unei infracțiuni precum și la determinarea în mod cert a persoanei care are calitatea recunoscută de autor al ei și la determinarea elementelor de fapt necesare pentru a stabili care este cea mai justă soluție în speța dedusă judecății, soluție ce este extrem de important să reprezinte reflexia adevărului”⁴⁴.

În situația în care s-ar dispune o soluție contrară sau care nu este în acord cu adevărul am ajunge în situația achitării și eliberarea unei unui infractor ceea ce reprezintă un pericol major pentru societatea civilă și mai mult de atât acest fapt ar duce la un eșec sistemului de justiție de a-și îndeplini atribuția de a proteja ordinea publică și bunele moravuri. Reversul acestei situații constă în condamnarea într-un mod eronat al unei persoane care nu a fost cu adevărat autorul infracțiunii de care a fost acuzat ceea ce ar duce desigur la privarea acestuia de exercitarea unor drepturi nejustificat și mai mult de atât la denigrarea sa în fața societății. Ca și efect social această eroare produce o repulsie la nivel individual față de capacitatea sistemului de justiție de a-și face treaba ceea ce presupune o dovadă că justiția nu este întotdeauna realizată într-un mod corect.

Adevărul juridic este descoperit în materie penală prin administrarea probelor ce au fost adunate în faza cercetării de organele polițienești, având ca scop incriminarea persoanei acuzate prin rechizitoriu de comiterea unei infracțiuni. Organele de cercetare penală încearcă astfel să dovedească vinovăția inculpatului administrând în cauză cu încuviințarea instanței amalgamul de probe obținute doar în modalitățile expres prevăzute de legea penală în vigoare, ia. În situația în care se constată că una sau mai multe probe au fost obținute într-un mod contrar legii se va dispune

⁴³ A se vedea Ghirvodeanu I.A, Hărăboiu F., Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii în procesul penal publicat la data e 16 septembrie 2017 și disponibil la adresa : <https://www.juridice.ro/535174/probele-mijloacele-de-proba-si-procedeele-probatorii-in-procesul-penal.html> (accesat la data de 28.05.2025)

⁴⁴ *Idem*.

îndepărtarea acestora din masa probatorie pentru a păstra legitimitatea actului de justiție, drept consecință tentativa organelor de cercetare de a administra probe ilegite dorindu-și condamnarea inculpatului cu orice preț ar reprezenta o încălcare flagrantă a normelor și granițelor prevăzute în legislație cu privire la desfășurarea în sine a procesului penal. Astfel în procesul penal probele sunt fundamentul exclusiv de soluționare a cauzei motiv pentru care în cele ce urmează vom proceda la a le analiza succint și de a evidenția particularitățile față de materia civilă.

3.3.3 Declarația martorilor

Doctrina și practica judiciară au ajuns a determina diverse interpretări ale legislației în materia declarațiilor oferite de persoana ce are calitatea de martor. Pentru a fi recunoscută drept martor o persoană trebuie să fi fost prezentă la fața locului comiterii faptei cercetate de organele de poliție sub atenta îndrumare a procurorului, ca reprezentant direct la Ministerului public în ansamblul procesului penal. Astfel de-a lungul timpului a fost remarcată incapacitatea dreptului de a acoperi lipsurile constatate întrucât practica a demonstrat că procedura audierii atât în faza cercetării penale cât și cea realizată în faza procesului existând diverse dificultăți în a stabili cu exactitate modalitatea procedurală practica ce trebuie urmată în audierea acestora, dar și cu privire la determinarea persoanelor ce pot avea calitatea de martor în această situație codul reglementând și situațiile în care o persoană nu este obligată să depună mărturie în calitate de martor.

În această lumină s-a pus în discuție în ce măsură audierea ca martor a unei persoane care are interese directe sau indirecte în cauză este sau nu posibilă deoarece spre exemplu membrii familiei inculpatului sau persoanele ce au o legătură afectivă cu victima clar nu vor putea oferi o perspectivă imparțială a situației de fapt. Mai mult, deși avem precedent judiciar în acest sens, nu considerăm relevante situațiile în care se dispune audierea în calitate de martor a acelor persoane care anterior au avut calitatea de suspect sau chiar inculpat deoarece vatămă și contravin principiului loialității procesului penal și al legalității administrării acestei probe.

Audierea unui martor în procesul penal se realizează după o procedură clar delimitată și similară celei prevăzute de lege cu privire la audierea martorilor în procesul civil. Astfel audierea martorilor se dispune în urma citării acestora în mod legal. Audierea în fața instanței se realizează după ce îi sunt aduse la cunoștință drepturile de care dispune și depunerea jurământului. Martorul povestește

tot ce a perceput cu propriile simțuri și ce își amintește din momentul săvârșirii infracțiunii, ulterior instanța adresează întrebări pentru a lămuri aspectele rămase neacoperite în timpul declarației libere. Tot ce declară martorul este consemnat și la nevoie poate folosit împotriva sa pentru a demonstra că este autoul infracțiunii de mărturie mincinoasă și în cazul în care se demonstrează acest fapt este decăzut din dreptul de a da declarație în cauză și se dispune condamnarea sa.

Martorii se audiază în mod individual pentru a nu exista posibilității de a fi influențați de factori externi în declarațiile lor. Cea mai flagrantă diferență în materia audierii martorii la nivelul procesului penal și cel civil o constituie modul sau fundamentul pe care li se oferă această calitate. Astfel în procesul civil martorii sunt încuviințați în urma propunerilor enunțate de părți, de reclamant prin cererea inițitoare de acțiune civilă, iar în cazul pârâtului prin întâmpinare, ca mijloc procesual utilizat pentru a formula apărări la acuzațiile ridicate de reclamant la adresa sa. Spre deosebire de procesul penal unde martorii sunt numiți doar prin prisma participării și a prezenței lor la locul săvârșirii infracțiunii.

Martorul în cadrul procesului penal poate fi supus unei audieri multiple în faza cercetărilor și în faza judecății, moment în care declarațiile sale sunt cumulate și comparate pentru a releva un singur fir narativ inopinat. Așa cum deja am arătat în procesul civil așa ceva nu est cu puțință, ci este realizabilă doar audierea în fața instanței și doar prin declarație verbală.

Astfel sesizăm marcanta complexitate a modului în care normele privind audierea sunt aplicate la nivel practic, si corelativ nevoia de a menține o continuitate în actualizarea și reevaluarea procedurii utilizate pentru a permite o intervenție legislativă suplimentară pentru a asigura respectarea drepturilor procesuale ale tuturor participanților și eficiența actului de justiție.

3.3.1 Audierea suspectului sau a inculpatului

Audierea suspectului are loc în faza urmăririi penale când a început etapa cercetării in personam și are drept principal scop încercarea autorităților de a stabili dacă persoana în cauză se face vinovată într-adevăr de comiterea faptei sau suspiciunea care a determinat atribuirea calității de suspect este ori nu rezonabilă. Astfel, se procedează la interogarea suspectului cerându-i-se să relateze cu exactitate tot ceea ce cunoaște, desigur după ce i se aduc la cunoștință toate drepturile

și obligațiile ce sunt recunoscute de lege. Suspectul are dreptul la apărare în toate fazele procesuale, drept urmare el poate angaja un apărător ales sau i se poate numi un apărător din oficiu. În coroborare cu declarația realizată scriptic, organul judiciar adresează întrebări menite să determine suspectul să ofere detalii relevante necesare soluționării cauzei în direcția dovedirii vinovăției sau nevinovăției sale. Întrebările adresate și răspunsurile oferite se consemnează întrucât vor fi depuse la dosarul cauzei și vor fi dezbătute în faza judecătii, în situația în care se vor găsi dovezi incriminatoare, iar suspectul va căpăta calitatea de inculpat prin începerea acțiunii penale.

În principiu audierea suspectului este similară cu cea a martorului cele mai evidente diferențe se remarcă prin calitatea persoanei ce oferă declarații, interesul acesteia față de modul de soluționare al cauzei și nu în ultimul rând cu privire la necesitatea depunerii jurământului. Martorul fiind singurul obligat la îndeplinirea acestei ultime etape. Mai mult declarațiile suspectului sunt utilizate în incriminarea în cauza în care este cercetat, în timp ce martorului i se poate deschide dosar penal pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă în situația în care declară alte aspecte neadevărate.

Declarația inculpatului are loc în două momente procesuale. Întâi este audiat în faza rumăririi penale cu exactitate în etapa inițierii acțiunii penale moment în care suspectul dobândește calitatea de inculpat, datorită dovezilor ce par să îl incrimineze drept făptuitorul actului ilicit supus cercetării. În momentul în care este audiat în calitate de inculpat, persoana incriminată este pusă la curent cu drepturile sale de a avea apărător numit sau ales și de a păstra tăcerea. Mai mult i se aduce la cunoștință că orice declarație oferită de acesta poate fi ulterior folosită pentru dovedirea vinovăției sale și eventuala condamnare. În mod identic declarația inculpatului este consemnată în scris și completată de întrebările adresate de organele judiciare.

Ulterior încheierii cercetării, procurorul poate în situația în care are destule probe incriminatoare dispune trimiterea inculpatului în judecată prin actul de investire al instanței de judecată, denumit rechizitoriu. Rechizitoriul cuprinde toate probele obținute pe parcursul cercetării și vor fi oferite judecătorului spre analiză și pentru a emite o hotărâre de condamnare sau achitare după caz.

Dacă se dispune trimiterea în judecată, faza cercetării penale se încheie în punctul în care faza judecătii începe. În această fază probele sunt readministrate și analizate de instanță pentru a determina dacă există sau nu vinovația și dacă persoana a cărei condamnare se cere este cu adevărat

vinovată ori nu. În faza judecății, există obligația în sarcina judecătorului de a da cuvântul inculpatului pentru a își exprima părerea cu privire la infracțiunea pentru care este cercetat și pentru a răspunde la întrebări dacă este cazul. Desigur că și în această fază inculpatul este înștiințat cu privire la drepturile sale procesuale și apoi este ascultat. În final judecătorul este obligat să ofere cuvântul inculpatului pentru a avea o ultimă șansă de a-și exprima opinia în materia dedusă judecății.

3.3.2 Declarația părții vătămate, părții civile și a părții responsabile civilmente

În ceea ce privește declarația oferită de persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente este important să înțelegem că sunt esențiale în stabilirea adevărului judiciar în vederea unei stabilirii unei soluții juste. Declarația acestora este consemnată în scris sau prin utilizarea mijloacelor de înregistrare audio-video pentru a permite autorității decidente accesul în permanență la acestea.

Cu toate că declarațiile părților din proces sunt esențiale și prezintă aspecte esențiale în judecarea cauzei nu pot constitui în mod individual motiv de condamnare al inculpatului deoarece forța lor probantă nu este atât de mare încât să permită dovedirea cu exactitate că tot ceea ce au declarat se află sub spectrul adevărului. Ca și în cazul martorilor, și declarația eronată a victimei, părții civile și părții responsabile civilmente este pedepsită prin cercetarea și condamnarea dacă este cazul la infracțiunea de mărturie mincinoasă.

În cazul victimei, interesul ei evident este de a declara adevărul întrucât dorința sa este ca drepturile sale vădit afectate prin comiterea faptei să fie apărute iar persoana pe care până la proba contrară este considerată vinovată să fie condamnată și supusă pedepsei corelative și proportionale cu fapta săvârșită, cu gradul vinovăției sale și cu alte aspecte esențiale din perspectiva individualizării pedepsei. În principiu declarația oferită de persoana vătămată este extrem de importantă în anamblul procesual pentru că dezvăluie aspecte esențiale cu privire la locul săvârșirii infracțiunii, descrierea înfățișării și ale altor detalii ce țin de persoana făptuitorului, descrierea modului de operare al acestuia în săvârșirea faptei sau a altor elemente definitorii în soluționarea cauzei.

Declarația părții civile este relevantă doar în contextul analitic al întregului ansamblu probator și are rolul de a delimita în mod clar cuantumul și modul de realizare a prejudiciului, a

legăturii de cauzalitate între infracțiune ce reprezintă cauza apariției pierderii financiare suferite de aceasta prin comiterea de către inculpat a faptei incriminate de legea penală în vigoare. Aceste declarații au drept scop stabilirea în mod obiectului laturii civile soluționat în cauza penală . Partea civilă utilizează oportunitatea de a oferi aceste declarații pentru a motiva și de a reprezenta principaul temei pentru introducerea cererii de reparare a daunelor materiale sau morale suferite din cauza faptelor inculpatului și de a cere o echivalare de natură patrimonială pentru pierderea suferită.

Declarația oferită de persoana responsabilă civilmente este relevantă în soluționarea cauzei deoarece poate oferi aspecte extrem de relevante necesare soluționării laturii civile. Persoana responsabilă civilmente este acea persoană fizică sau juridică desemnată în temeiul legii pentru a reprezenta garantul reparării prejudiciului cauzat de inculpat prin săvârșirea faptei penale. Apariția acesteia în ansamblul procesual este determinată de indisponibilitatea făptuitorului de resurse pentru repararea prejudiciului cauzat. Declarația sa cuprinde aspecte cu privire la calitatea sa de responsabil civilmente, aspecte cu privire la natura și trăsăturile particulare ale prejudiciului, cu privire la cuantumul despăgubirilor solicitate. Ca și în cazul părții vătămate și a părții civile, și aici se poate dispune cercetarea penală pentru declarațiile neadevărate oferite de acesta.

3.3.4 Înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, porcese – verbale, fotografii, mijloace materiale de probă.

Ca și în procesul civil, înscrisurile reprezintă un element pronatoriu esențial în cadrul procesului penal deoarece prin intermediul acestora se pot dovedi diverse aspecte relevante în cauză, precum existența sau inexistența unor raporturi juridice determinante pentru înțelegerea modului în care fapta penală a avut sau nu loc. Înscrisurile regăsite la locul faptei pot fi folosite pentru identificarea făptuitorului dar și alte aspecte referitoare la persoana sa. Mai mult în cadrul procesului penal sunt recunoscute și acceptate două categorii de înscrisuri. Înscrisurile autentice sunt relevante în soluționarea cauzei penale prin prisma aspectelor de ordin practic și au o forță probatorie deosebită datorită statutului de autoritate sau funcționar public al persoanei ce dispune emiterea sa. Înscrisurile sub semnătură privată sunt acele documente redactate emise și semnate de părțile acestora în virtutea acordului de voiață exprimat în acest sens sunt și ele relevante în soluționarea cauzei întrucât relevă anumite aspecte de ordin personal cu privire la persoana

inculpatului, a raporturilor juridice în care este implicat și a persoanelor ce se află în cercul lui de cunoscuți.

Rapoartele de expertiză și de constatare sunt acele opinii exprimate în formă scriptică prin care la solicitarea organelor de urmărire penală sau a instanței de judecată o persoană ce are calitatea de expert recunoscută de lege formulează o opinie avizată cu privire la aspectele de ordin tehnic ce nu pot fi determinate de autoritățile judiciare din lipsa expertizei necesare în respectivul domeniu. Astfel opinia unui expert este solicitată atunci când este depășită aria de competență a autorităților cu rol în înfăptuirea justiției într-un domeniu specific. Cel mai ușor de asimilat exemplu în acest caz este situația în care ne aflăm în fața soluționării unei spețe în care infracțiunea săvârșită este dintre cele contra vieții umane. În acest caz pentru determinarea cauzei exacte a decesului victimei se poate stabili cu exactitate doar după consultarea unui specialist în domeniul medicinei legale. Această persoană denumită medic legist efectuează procedurile medicale de specialitate necesare pentru a determina cauza morții, perioada temorală de săvârșire a infracțiunii, determinarea obiectului folosit la comiterea infracțiunii sau chiar la determinarea persoanei inculpatului prin probele prelevate de pe cadavru, spre exemplu fire de păr, amprente, particule de sânge ce sunt utilizate la efectuarea unui test ADN. Medicul legist poate determina care este istoricul medical al persoanei decedate și astfel determina dacă între fapta inculpatului și deces există legătură de cauzalitate.

Fotografiile sau alte mijloace de înregistrare auditivă sau vizuală sunt utilizate pentru a surprinde unele aspecte de ordin vizual sau auditiv necesare pentru reținerea particularităților acestora. De exemplu în cadrul urmăririi penale se realizează poze ale locului faptei ale probelor și a pozițiilor în care acestea se găsesc pentru a determina aspecte de ordin particular al infracțiunii. De asemenea, fotografierea are rolul de a conserva o imagine fidelă a unui obiect ce cu timpul ar putea fi distrus. Înregistrările video ar putea fi folosite pentru a identifica persoanele ce se aflau la un anumit moment într-un anumit loc și pentru a identifica șirul faptic în limitele căruia s-a desfășurat infracțiunea. Desigur că acestea pot fi prelevate de organele de cercetare și în timpul urmăririi penale prin dispunerea efectuării unei percheziții informatice sau prin supravegherea tehnică a faptuitorului.

Mijloacele materiale de probă sunt acele elemente fizice descoperite la locul faptei, pe corpul victimei și care au capacitatea de a determina cele mai importante elemente ale cercetării.

Principalele probe la care se referă sunt firele de păr, particulele de sânge, piele, amprente sau orice alte urme lăsate în mod involuntar sau voluntar de corpul celor aflați la locul faptei și care pot fi solosite la identificarea cu precizie a participanților la infracțiune. În doctrină s-a constatat că acestea sunt printre cele mai concludente probe deoarece pot dezvălui aspecte de natură privată, spre exemplu prin teste ADN a acestor urme se pot identifica persoane.

3.4. IMPORTANȚA ȘI ROLUL PROBELOR ÎN STABILIREA ADEVĂRULUI JUDICIAR

Analizând mijloacele de probă reglementate de legea penală constatăm că importanța lor în ansamblul procesului nu este determinat doar de prezența lor în cadrul rechizitoriului, ci acestea sunt cu adevărat singurele care prin interpretarea autorităților îndrituite în acest sens dobândesc puterea juridică de a determina direcția și sfera de percepție a adevărului în speța analizată de instanță. Mai mult probele sunt cele care determină în mod direct cine este persoana care a comis infracțiunea, modul în care aceasta a acționat și chiar forma de vinovăție sub a cărei spectru se află.

Deducem astfel că indiferent de modalitatea de prelevare și conservare sau de momentul administrării sale, proba sau probele sunt cele mai importante și relevante aspecte de care instanța se folosește pentru a stabili tabloul infracțiunii săvârșite fiind singurele care contează cu adevărat în procesul de a determina care este adevărul judiciar și astfel să se stabilească care este cea mai justă soluționare pentru ca persoana care a săvârșit fapta să fie pedepsită în raport cu tipologia infracțiunii de care se face vinovată, dar și în acord cu elementele specifice individualizării pedepsei. Astfel constatăm că între justa soluționare a cauzei și administrarea probelor există o legătură de cauzalitate întrucât doar prin interpretarea probelor se poate descoperii adevărul, per a contrario menționăm că fără existența unor probe prelevate în acord cu legislația și cu practica judiciară consacrată deja instanța nu ar putea oferi finalitate procesului a cărui judecare s-a dispus.

Tot procesul penal se bazează pe administrarea probelor pentru a putea determina dacă pretențiile părților sunt sau nu justificate prin elemente tangibile și clare determinate prin probele administrate. Așa cum am specificat deja probele sunt liantul între faptele constatate și soluția pronunțată deoarece acestea sunt cele care desăvârșesc realitatea juridică ce trebuie demonstrată. Mai mult prin administrarea probelor și finalmente prin înfăptuirea justiției prin protecția ordinii publice și bunelor moravuri remarcăm că și încrederea populației civile în sistemul de justiție sporește în mod proporțional cu rata de succes a autorităților de a dovedi supremația legii în fața comportamentelor deviate cu tente socialmente periculoase, cu specific infracțional.

CAPITOLUL 4. ARGUMENTELE

Argumentul reprezintă acel de proces de gândire prin care o simplă opinie subiectivă cu privire la un anumit aspect poate căpăta un sens și forță demonstrativă prin transpunerea sa în cadrul unui context exemplificativ bine constituit pe date, exemple și fapte reale ce au rolul de a oferi acestei opinii un caracter credibil și de a consolida poziția exprimată. Argumentul reprezintă acel tip de afirmație ce capătă greutate conceptuală în măsura în care autorul acestei noi perspective poate susține ceea ce își dorește să transmită cu elemente factice realiste ce pot crește capacitatea altor persoane de a adera la această ideologie, iar la un moment dat se pot implementa la nivel social ca și o idee general acceptată.

Argumentul în sine reprezintă legătura profundă cu elemente interpretative de ordine logică prin care premisele unei ideologii sunt conectate de concluzia determinată printr-un proces de gândire și analizare rațională a motivelor determinante ce au dus la necesitatea analizării acestei idei și în mod corelativ la nașterea acestei structuri de ordin cognitiv.

Argumentarea este un domeniu extrem de studiat în sfera științelor exacte unde rațiunea este aspectul determinat și primordial în evoluția percepțiilor deja existente și implementate la nivel general prin norme, teorii, concepte și alte produse ale gândirii logice. Așa cum deja probabil ați dedus, argumentarea reprezintă un element definitoriu în ansamblul științelor juridice întrucât acestea permit evoluția constantă a viziunii asupra unor instituții și elemente foarte minuțios fundamentate. Prin analiza continuă și implementarea unor noi teorii de doctrinare bazate pe argumente juridice este posibilă actualizarea legislației în acord cu nevoile actuale ale societății deoarece o societate în care legea nu reflectă realitatea nu poate răspunde nevoilor acesteia și nu poate asigura în mod eficient protecția valorilor sale fundamentale.

Perioada Greciei antice reprezintă momentul în care principalele teorii ale argumentării juridice au luat naștere și au căpătat o amploare extraordinară în conștiința socială prin implementarea principiului care desemna necesitatea ca fiecare persoană să fie instruită în domenii considerate de căpătâi, precum capacitatea de a menține un discurs public fundamentat pe argumente și gândire logică astfel încât rolul avocatului nu era unul esențial. Astfel deși faceau parte dintr-o societate subdezvoltată în comparație cu prezentul, majoritatea elenilor stăpâneau arta

argumentării și astfel erau capabili să își desăvârșească apărarea în fața instanțelor judecătorești fără ajutorul unui profesionist. Din păcate, în societatea actuală această îndeletnicire este inexistentă, majoritatea populației neavând habar care le sunt drepturile recunoscute de lege. Ceea ce mă face să consider că din această perspectivă societatea în trăiesc este victima unui proces de involuție.

În prezent, teoria argumentării studiată în domeniul juridic se fundamentează mai mult pe corelarea la nivel cât mai adânc dintre procesul cognitiv și transpunerea acestuia în reguli de drept stabilite legislativ, pe teorii și idei exprimate de doctrina de specialitate, astfel căpătând un aspect mult mai sofisticat de transmitere a ideilor întemeiate pe structuri logice și sustenabile ce pot influența cu ușurință luarea unor decizii în îmbunătățirea conceptelor raționale pe care se fundamentează dreptul.

Prin utilizarea teoriei argumentării în domeniul juridic se poate dovedi, utilizată în mod eficient, a avea un rol esențial în evoluția legislativă prin experimentarea unor noi interpretări ale normelor juridice și prin prevenirea erorilor judiciare ce au ca și principal efect încălcarea ireversibilă în unele situații a ansamblului de drepturi de care se bucură fiecare individ prin calitatea de membru activ al unei societăți. Astfel, din punctul meu de vedere, este foarte important mai ales în cazul persoanelor ce activează în cadrul unei profesii juridice să își șlefuiască modul de gândire într-o direcție argumentativ- juridică deoarece un simț critic bine dezvoltat este definitiv în interpretarea normelor juridice, astfel încât posibilitatea de a comite erori judiciare să fie limitată pe cât de mult posibil.

Educarea tinerei generații de juriști și de oameni care activează în domenii distincte în direcțiile trasate de arta argumentării, ar trebui să reprezinte un obiectiv la nivelul autorităților statului pentru a dezvolta pas cu pas la nivel social un comportament juridic marcat de responsabilitate, ceea ce ar determina pe de o parte creșterea cotei de încredere în justiția românească și de pe de altă parte ar duce la o scădere semnificativă, considerăm noi, a tentativelor și influențelor în direcția emancipării comportamentelor rezolutiv infracționale.

Argumentarea din perspectivă teoretică este foarte bine consolidată pe criterii și principii de natură logică. Datorită complexității sale, argumentarea a explicată și abordată de-a lungul istoriei de cunoscuți filosofi și juriști, dintre care dorim să îi menționăm: Aristotel, Chaïm Perelman; Stephen Toulmin; Douglas Walton; Michael Gilbert, care au influențat în mod evident

practicile argumentative utilizate și în prezent de profesioniști în cadrul procesului pentru a dovedi în concordanță cu probele administrate că fluctuațiile particularizate ale adevărului juridic în speță sunt reflectate în faptele prezentate de ei și astfel instanța să le atribuie câștig de cauză.

VI. STUDIU DE CAZ

DOVADA DREPTULUI DE PROPRIETATE ASUPRA CONSTRUCȚIILOR

Prin cererea înregistrată la data de 28.02.2020 pe rolul Judecătoriei Buzău sub nr. .../200/2020⁴⁵ reclamanta BCE a chemat în judecată și personal la interogatoriu pe pârâtul PVM, pentru ca instanța să se pronuțe cu privire la pretențiile reclamantei, și anume:

1. Constatarea deschiderii succesiunii defunctei PM;
2. Să constate componența mesei succesoriale a defunctei din ansamblul de imobile și terenuri enumerate în motivele cererii sale;
3. Să constate calitatea de moștenitori și cotele ce le revin
4. Să constate ieșirea din indiviziune a imobilelor;
5. Obligarea pârâtului să îndepărteze anexele existente pe perenurile ce vor fi atribuite reclamantei;
6. Să dispună obligarea pârâtului la plata cheltuielilor de judecată.

Litigiul dedus judecății a avut ca obiect **partajul succesoral** al unui teren intravilan în suprafață totală de **1.044 m.p.**, situat în tarla 34, parcelele 1065 și 972, în județul Buzău. Reclamanta BCE și pârâtul PVM dețin câte o cotă de 50% din masa succesorală, conflictul dintre părți vizând **modalitatea de împărțire în natură** a terenului. În cadrul raportului de expertiză topo-cadastrală întocmit de expertul NG au fost propuse două variante de lotizare, fiecare parte susținând o variantă diferită.

Proba esențială în cauză a fost **raportul de expertiză topo-cadastru**, însoțit de schițele aferente. Reclamanta a solicitat atribuirea terenului conform **Variantei nr. 1** (schița nr. 2, fila 167), iar pârâtul conform **Variantei nr. 2** (schița nr. 3, fila 168). Instanța a omologat Varianta nr. 1, reținând că aceasta asigură o împărțire mai echitabilă a terenului cu folosință „curți construcții”, evitând atribuirea unei porțiuni disproporționate de teren arabil (mai puțin valoros) către reclamantă, așa cum s-ar fi întâmplat în varianta propusă de pârât.

⁴⁵ A se vedea adresa: <https://portal.just.ro/200/Lists/Jurisprudenta/DispForm.aspx?ID=568> (accesat la data de 28.05.2025)

În susținerea poziției reclamantei a fost deosebit de importantă **proba testimonială**, coroborată cu răspunsurile din **interogatoriul părților**. Martorii audiați au confirmat că părinții celor două părți nu au stabilit vreo delimitare a terenurilor între copii și nu au exprimat o intenție de împărțire anticipată. De asemenea, din răspunsul pârâtului la interogatoriu a rezultat că **gardul construit în anul 2019** a fost ridicat fără acordul reclamantei, deci printr-o manifestare unilaterală de voință, în contextul unor tensiuni familiale. Aceste elemente au fost decisive în înlăturarea argumentului pârâtului privind o posesie exclusivă a unei porțiuni determinate.

O altă probă cu rol determinant a fost **documentația cadastrală întocmită în 2005** la inițiativa pârâtului. Deși acesta a invocat documentul ca exprimând intenția mamei lor de a împărți terenul, instanța a reținut că scopul lucrării, indicat în memoriul tehnic, a fost „întăbulare și înstrăinare”, ceea ce denotă un demers de natură patrimonială, nu succesorală. Lipsa unei delimitări fizice operate de părinți sau a unui testament ori act autentic de împărțire întărește concluzia că nu a existat o voință de împărțire între copii.

Tot în susținerea poziției reclamantei s-au administrat **fotografiile** din care rezultă că accesul către construcția folosită de aceasta este posibil doar prin zona porții vechi (fila 72). În schimb, pârâtul beneficiază de două căi de acces către construcția pe care o utilizează, conform fotografiei de la fila 73. Instanța a apreciat că în varianta propusă de reclamantă (omologată în final), se asigură **un acces rezonabil și nediscriminatoriu** pentru ambele părți.

Expertizele tehnice și **releveele** anexate au demonstrat suplimentar că, în cazul pârâtului, există o a doua ușă de acces în locuință, poziționată mai convenabil în raport cu gardul propus, în timp ce pentru reclamantă nu există o alternativă facilă, dacă gardul ar fi fost amplasat conform variantei pârâtului. Acest element a fost determinant în respingerea obiecțiilor pârâtului privind eventuale obstacole de acces în propria locuință.

În ceea ce privește **anexele C3, C5, C6 și C7** aflate pe terenul atribuit reclamantei, instanța a reținut că, la data introducerii acțiunii, terenul era deținut în indiviziune. Pârâtul a recunoscut edificarea unei singure anexe (coteț porci), în timp ce celelalte ar fi fost construite de părinți.

Astfel instanța a dispus acordarea ambelor părți a unei cote egale (de 522mp în conformitate cu prima variantă a expertizei topografice) din terenul ce face obiectul judecății.

Întrucât situația juridică a terenului s-a schimbat abia prin hotărârea de partaj, instanța a considerat că nu poate reține un refuz abuziv de dezafectare și a respins cererea reclamantei privind desființarea acestora. Totuși, aceasta nu este o soluție definitivă, părțile putând reveni cu o acțiune separată dacă pârâtul va refuza, ulterior rămânerii definitive a hotărârii, să ridice construcția edificată fără drept.

În ceea ce privește **cheltuielile de judecată**, instanța a stabilit că acțiunea a profitat în mod egal ambelor părți și a dispus obligarea pârâtului la plata a jumătate din taxa de timbru și din cheltuielile aferente certificatelor O.C.P.I. și notariale. Cheltuielile privind îmbunătățirile aduse imobilelor au rămas în sarcina fiecărei părți, fiind aferente bunurilor ce le-au fost atribuite, iar cheltuielile privind experții și avocații au fost compensate.

Din analiza prezentei spețe putem concluziona, din perspectivă personală, că pentru dovedirea situației de față a terenului a fost necesară administrarea unui amplu spectru probator. În primul rând instanța a recurs la realizarea unei expertize topografice care să determine cu situația imobilului, iar în completare s-a folosit pentru a determina care este adevărul judiciar de alte probe precum înscrisuri, fotografii și proba testimonială. Astfel, practica de specialitate a demonstrat încă odată importanța probelor în susținerea argumentelor invocate la nivel procesual, fapt ce a determinat în cazul analizat emiterea unei sentințe ce a profitat în proporții diferite atât reclamantei cât și pârâtului.

VII. BIBLIOGRAFIE

1. Aiftinicăi, M. Valoare și valorizare. Contribuții moderne la filosofia valorilor, Editura Academiei București, 1994,
2. Braga. M, *Adevărul și criteriile determinării adevărului*
3. Ion Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, volumul I, Editura All Beck, București, 2005
4. Ioan Leș, *Codul de procedură civilă – comentariu pe articole*, ediția 3, Editura C.H. Beck, București, 2007,
5. Jean Carbonnier, *Flexible droit*, LGDJ; Paris, 1996,
6. Louis Lavelle, *Traité des valeurs*. Tom. Premier, *Théorie générale de la valeur*, PUF Paris, 1951, p IX
7. Lucian Săuleanu, Sebastian Rădulețu, *Dicționar de expresii juridice latine*, Editura C.H. Beck, București, 2007
8. Mircea Djuvara, *Teoria generală a dreptului*, Editura ALL, 1995
9. Puha, E., Gorea, B. *Adevăr și valoare în teoria și practica dreptului*, Editura Zethus 2010 Colecția „Aula”
10. Tăbârcă M., *Procedura civilă în fise de revizuire Ediția a II-a*, Editura Solomon
11. Conf. Univ. Dr. Țurcan. G, *Logica Juridică – Note de curs*, Chisinău 2011

VIII. WEBOGRAFIE

12. *Calitatea de martor în procesul civil*, publicat la data de 04.11.2023, disponibil la adresa: <https://aad-lawyers.ro/en/calitatea-de-martor-in-procesul-civil/>
13. Dinu, M. *Prezumțiile și mijloacele materiale de probă în NCPC* publicată în 18 iulie 2013 disponibil la adresa: <https://www.juridice.ro/272422/prezumtiile-si-mijloacele-materiale-de-proba-in-ncpc.html>
14. Ghirvodeanu I.A., Hărăboiu F., *Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii în procesul penal* publicat la data de 16 septembrie 2017 și disponibil la adresa : <https://www.juridice.ro/535174/probele-mijloacele-de-proba-si-procedeele-probatorii-in-procesul-penal.html>
15. *Metodologia Argumentării în Drept* publicat la data de 06 Septembrie 2023 și disponibil la adresa <https://administrare.info/domenii/drept/20391-metodologia-argument%C4%83rii-%C3%AEn-drept>
16. M. C. Breahnă, *Aspecte generale privind expertiza judiciară în procesul civil*, Studii Juridice Drept Privat, <http://www.bs-partners.ro/sitedocs/Expertiza%20judiciara.pdf>
17. Perlik Romeo-Alexandru *Expertiza tehnică judiciară ca mijloc de probă, reglementări de interes procesual, verificare* publicat la martie 9, 2025, *Revista Universul Juridic* disponibil la adresa: <https://revista.universuljuridic.ro/expertiza-tehnica-judiciara-ca-mijloc-de-proba-reglementari-de-interes-procesual-verificare/>
18. Stoica V. „Adevăr judiciar și adevăr obiectiv” publicat la data de 1 decembrie 2021 publicat în *Dilema Veche* nr. 920 disponibil la adresa <https://dilemaveche.ro/sectiune/editoriale-si-opinii/tlc-show/adevar-judiciar-si-adevar-obiectiv-633718.html>

IX. CONCLUZII

Adevărul juridic reprezintă, așa cum am explicat în capitolul ce abordează tematica respectivă, acea valoare de ordin fundamental ce se constituie ca unul dintre cele mai esențiale elemente pentru funcționarea în mod optim al sistemului de justiție. Prin protejarea și aplicarea cu ardoare a tuturor mijloacelor de diseminare a adevărului juridic de alte valențe relative este asigurată păstrarea legitimității dreptului în ansamblul său. Astfel, dacă în interpretarea normelor juridice și în aplicarea practică a acestora vom recurge la analiza pragmatică desăvârșită în mod deliberat pe rigurozitate ce implică analiza corelativă a probelor administrate în cauză cu argumentele ce le însoțesc și luând în considerare aspectele particulare de individualizare a fiecărei spețe vom putea determina în mod cert și sigur care este soluția cea mai relevantă din perspectiva adevărului juridic și a justiției ca valoare.

Am analizat în cadrul capitolului dedicat probelor importanța acestora în procesul civil și cel penal și astfel am remarcat că pentru a determina în mod coerent spectrul realității juridice al speței este important să avem în vedere ca și principal mod doveditor proba, care împreună cu prezumțiile și argumentele reliefate prin pretențiile și apărările formulate de părți vor constitui ansamblul probațional necesar pentru a emite sentințe și hotărâri ce reprezintă expresia adevărului dovedit, ceea ce va determina o scădere a nivelului procentual de erori judiciare de la nivel jurisprudențial.

În al doilea rând, argumentele juridice constituie liantul logic și normativ care transformă probele în adevăr juridic. Ele permit interpretarea probei, corelarea faptelor dovedite cu normele de drept aplicabile și formularea unei concluzii justificate, cu putere de decizie. Fără o argumentare solidă, orice soluție judiciară riscă să devină arbitrară sau insuficient motivată, ceea ce poate submina încrederea publică în actul de justiție și poate conduce la recursuri sau revizuri. Argumentarea trebuie să fie clară, coerentă și transparentă, astfel încât să poată fi înțeleasă și evaluată atât de către părți, cât și de societate în ansamblu.

În ultimul capitol al lucrării am încercat să determinăm aspectele esențiale ale teoriei argumentării în cadrul procesual și nu numai prin trasarea limitelor conceptuale ale acestei instituții de drept. Argumentele permit analiza rațională a tuturor aspectelor deduse judecății pentru a forma

în mintea judecătorului o punte născută în urma procesului argumentativ- juridic ce va determina interpretarea probelor regăsite la dosarul cauzei într-un mod rațional și imparțial, astfel finalitatea decizională se va contura și ea pe argumente și precepte raționale, înlăturând astfel orice obstacol actualmente existent în sistemul administrării și admisibilității probelor.

În concluzie, autenticitatea și legitimitatea sistemului de justiție românesc trebuie să se orienteze tot mai mult înspre ideea interpretării sinergetice și complementare a probelor și argumentelor pentru a creea o bază din ce în ce mai transparentă și echitabilă necesară construcției unei practici jurisprudențiale cât mai unificate și să se axeze cât mai mult cu puțință pe perspectiva ideală a unui sistem juriciar ca manifestare procedurală complexă a transparenței și legalității actului de justiție prin îndeplinirea cu rigurozitate a tuturor exigențelor legislative și substanțiale ale dreptății.